

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Motivace vězeňských kaplanů

Bc. Barbora Železník

Katedra: Praktická teologie
Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Beneš, Dr.
Studijní program: Teologie (N6141)
Studijní obor: Komunitní krizová a pastorační práce - Diakonika

Praha 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Motivace vězeňských kaplanů napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Praze dne 7.7.2023

podpis

Bibliografická citace

ŽELEZNÍK, Barbora. Motivace vězeňských kaplanů. Praha, 2023, 77s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Ladislav Beneš, Dr.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na motivaci vězeňských kaplanů k jejich práci s odsouzenými. V teoretické části nabízí shrnutí tématu vězeňství, ve kterém jsou popsány některé základní pojmy, funkce trestu a personál, s nímž se kaplan ve věznici setkává. Dále podrobně popisuje profesi vězeňského kaplana, historické počátky této služby, zabývá se církevní příslušností vězeňských kaplanů, podmínkami pro vstup do tohoto povolání, legislativou, rolí a činnostmi, kterým se kaplan ve věznici věnuje. Následně práce zpracovává kapitolu s tématem motivace, která upřesňuje předpokládané motivy kaplanů pro tuto službu. V souladu se stanoveným cílem diplomové práce a s ohledem na výzkumné otázky je v praktické části zjišťována motivace vězeňských kaplanů, a to za pomoci kvalitativního výzkumu. Do výzkumu bylo zapojeno osm vězeňských kaplanů různého pohlaví, z různých církví, věznic a s rozdílnou délkou praxe na pozici vězeňského kaplana. Data byla získávána od respondentů pomocí polostrukturovaného rozhovoru a následně vyhodnocována prostřednictvím analýzy.

Klíčová slova

vězeňský kaplan, motivace, odsouzený

Summary

The diploma thesis focuses on the prison chaplains motivation for their work with prisoners. In the theoretical part is offered a comprehensive summary of the prison service topic in which are described some basic concepts of the punishment functions and personnel the chaplain meets in the prison. It also closely describes the prison chaplain profession, the historical beginnings of this service, the prison chaplains church affiliation, conditions for entering this profession, legislation, chaplain role and activities in the prison. Further the thesis deals with a chapter about the motivation topic, which specifies the assumed chaplains motives for this service. Accordingly with the given thesis goal and the research questions, the motivation of prison chaplains is determined in the practical part, with the help of qualitative research. In the

research were involved eight prison different genders chaplains, from different churches, prisons and with different time of experience as a prison chaplain. Data were obtained from respondents using a semi-structured interview and then evaluated through analysis.

Keywords

prison chaplain, motivation, convicted

Poděkování

Děkuji tímto nadačnímu fondu Věry Třebické-Řivnáčové za finanční podporu, díky které mohla tato práce vzniknout. Vedoucímu diplomové práce Mgr. Ladislavu Benešovi, Dr. za pomoc a odborné rady v průběhu psaní. Všem respondentům za jejich čas a ochotu se na výzkumu podílet a především svému manželovi a dětem za trpělivost a oporu, kterou mi byli během studií.



Obsah

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Vězeňství	10
1.1 Základní pojmy týkající se vězeňství	11
1.2 Funkce trestu odnětí svobody a jeho vliv na odsouzené	12
1.3 Personál věznice	13
1.3.1 Vedoucí zaměstnanci	14
1.3.2 Příslušníci ve služebním poměru	14
1.3.3 Civilní zaměstnanci	15
2. Kaplan	18
2.1 Historie duchovní služby ve věznici	18
2.2 Kaplan dnes	20
2.3 Příslušnost vězeňských kaplanů ke křesťanským církvím	22
2.4 Podmínky pro práci vězeňského kaplana	24
2.5 Legislativa	25
2.6 Vězeňský kaplan a jeho role	26
2.7 Činnosti vězeňského kaplana ve věznici	27
2.8 Osoby, které vyhledávají kaplana	30
2.9 Shrnutí práce kaplana	31
3. Věřící / nevěřící společnost	32
4. Motivace	36
4.1 Negativa spojená s kaplanskou službou ve věznici	36
4.2 Pojem motivace	37
4.3 Motivace pramenící z historie	38
4.4 Motivace pramenící z Bible	39
4.5 Sebeaktualizace	42
4.6 Prosociální jednání	42
PRAKTICKÁ ČÁST	44
5. Výzkum	44
5.1 Výzkumný problém	44
5.2 Výzkumné otázky	45
5.3 Cíl výzkumu	45
5.4 Popis výzkumné prostředí	46
5.5 Osobní předporozumění výzkumného tématu	46
5.6 Výzkumná metoda	47
5.7 Technika získávání kvalitativních dat	47
5.8 Výzkumný vzorek	48
5.9 Způsob sběru dat	48
5.10 Místo rozhovoru	49
5.11 Etická pravidla	49

6. Analýza výzkumu.....	51
6.1 Základní údaje o respondentech	51
6.2 Křesťanská motivace	52
6.3 Kreativita a pestrost práce	53
6.4 Zájem o odsouzené	53
6.5 Obdarování	54
6.6 Pocit smysluplnosti.....	54
6.7 Podpora okolí.....	55
6.8 Vztahy ve věznici	56
6.9 Finanční ohodnocení.....	57
6.10 Věřící / nevěřící odsouzený.....	58
6.11 Postpenitenciární péče.....	58
6.12 Negativní aspekty a pocit vyhoření.....	59
6.13 Shrnutí analýzy	62
8. Diskuse	65
Závěr.....	67
Seznam použité literatury	70
Monografie	70
Internetové zdroje.....	73
Přílohy	75
Příloha č. 1 Informovaný souhlas.....	75
Příloha č. 2 Otázky k rozhovorům.....	77

Úvod

Předmětem diplomové práce je snaha zjistit, co vězeňské kaplany k jejich práci motivuje a co je v jejich práci drží. Pro lepší vhled do této problematiky bude v teoretické části nejprve popsáno vězeňství, ve kterém se vězeňský kaplan při své práci pohybuje. Vysvětlíme si účel a funkci trestu a dále se budeme věnovat vězeňskému personálu, se kterým vězeňský kaplan při své práci spolupracuje. Budeme se věnovat také historii samotné duchovní služby a v návaznosti na ni i osobě vězeňského kaplana. Popíšeme pracovní činnosti, které vykonává, jeho roli ve věznici, podmínky, které musí splňovat pro toto povolání, právní ukotvení v systému Vězeňské služby České republiky a další důležité náležitosti.

Vzhledem k cíli diplomové práce, tedy k motivaci vězeňského kaplana, nesmí chybět ani kapitola o motivaci. V té bude popsáno několik možností, které motivují vězeňské kaplany k jejich práci. Konkrétně motivace z historie, biblická motivace, nebo také sebeaktualizace a prosociální chování.

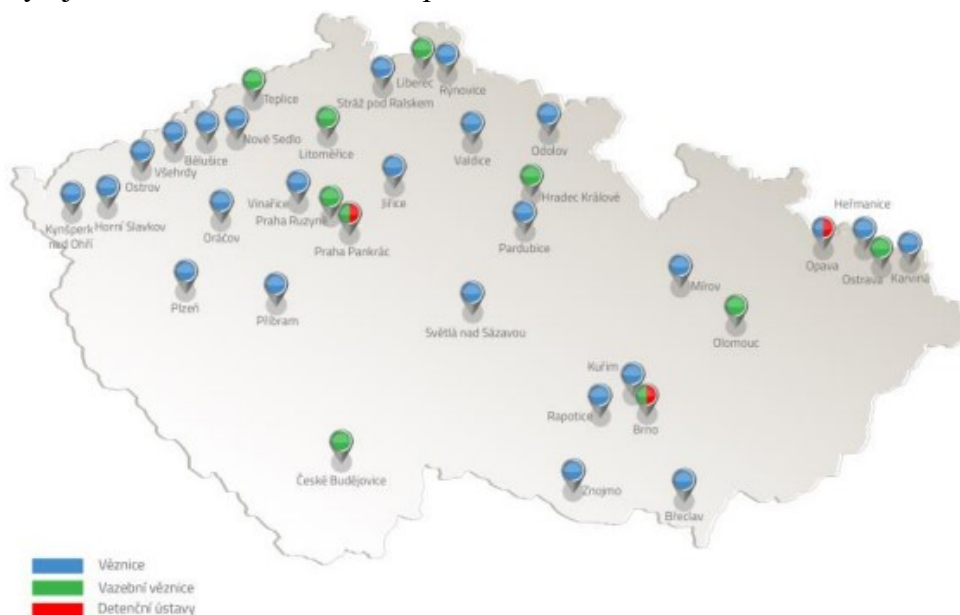
Motivaci vězeňských kaplanů budeme zkoumat v teoretické části pomocí polostrukturovaných rozhovorů s osmi vybranými vězeňskými kaplany z různých věznic, různých církví a různého pohlaví. Dále se z rozhovorů budeme moci dozvědět, co je na dané práci baví, nebo nebaví, zda je něco, co je přímo demotivuje, a další důležité informace k výzkumu, které budeme následně analyzovat a vyhodnocovat.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vězeňství

V této kapitole si vymežeme některé základní údaje a pojmy týkající se vězeňství. Vysvětlíme, jaké jsou funkce věznění, jeho vliv na vězněné a další informace z oblasti vězeňství, které považujeme za důležité pro lepší orientaci v prostředí, kde se kaplan nachází. Díky objasnění jednotlivých pojmů bude snadnější pochopit, jak práce vězeňského kaplana probíhá a k čemu je důležitá.

V České republice je zřízeno celkem 25 věznic. K tomu dalších 10 vazebních věznic, kde se nacházejí osoby obviněné, ale zatím nepravomocně odsouzené. Dále má Vězeňská služba České republiky ve správě 3 ústavy, které slouží k výkonu zabezpečovací detence. Tyto ústavy nejsou jen věznicí, ale jsou to především zdravotnická zařízení pro nebezpečné osoby s vážnými psychickými problémy. Přičemž v některých věznicích se vyskytují některá z těchto zařízení společně, uvádí Vězeňská služba ČR.¹



Obrázek 1: Mapa věznic v ČR. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-služby>.

¹ Organizační jednotky. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>.

Dle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky z roku 2022 se v těchto věznicích nachází 19 052 vězňených osob, o které se stará personál v počtu 10 837 osob. V tomto počtu je zahrnuto i 59 kaplanů, kteří byli v tomto roce ve věznicích zaměstnáni.²

Rok	Příslušníci		Zaměstnanci		Celkem VS ČR	Vězňené osoby
	Muži	Ženy	Muži	Ženy		
2012	6 130	806	2 173	1 855	10 964	22 644
2013	5 945	771	2 091	1 801	10 608	16 645
2014	5 986	766	2 081	1 840	10 673	18 687
2015	6 099	797	2 125	1 887	10 908	20 866
2016	6 067	809	2 128	1 881	10 885	22 481
2017	6 023	895	2 137	1 996	11 051	22 159
2018	6 122	959	2 123	2 127	11 331	21 577
2019	6 014	971	2 170	2 157	11 312	21 048
2020	6 016	977	2 181	2 144	11 318	19 286
2021	5 954	1 010	2 159	2 097	11 220	18 748
2022	5 547	1 010	2 128	2 152	10 837	19 052

Obrázek 2: Tabulka počtů osob personálu a vězeňské služby ze Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2022. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

1.1 Základní pojmy týkající se vězeňství

Jedny ze základních pojmů používaných ve vězeňské terminologii, které považujeme za důležité objasnit, jsou pojmy obviněný neboli obžalovaný, odsouzený a chovanec.

Obviněný nebo jinak také obžalovaný je člověk, který zatím nebyl pravomocně odsouzen a nachází se ve vazební věznici. Oproti tomu odsouzený již pravomocně odsouzený za trestný čin je a odpykává si trest odnětí svobody. Chovanec je osoba umístěná v zabezpečovací detenci.

² Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2022. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. Str. 24.

Vězeňský kaplan, o kterém tato práce pojednává, pracuje se všemi skupinami lidí, tedy s obviněnými, odsouzenými, ale také chovanci. Rozlišování a používání všech těchto pojmů by v této práci působilo komplikovaně, proto jsme se nadále rozhodli tyto pojmy nerozlišovat a používat pouze pojem odsouzený. Také vzhledem ke skutečnosti, že se těchto osob v českých věznicích nachází většina a vězeňský kaplan s nimi obvykle pracuje nejčastěji.

Dalším důležitým pojmem je trest. Mařádek uvádí, že trest je postup, který nastane po přešlém provinění. Tresty mohou být různého typu a některé se mohou vzájemně kombinovat. Trestem může být například peněžitý trest, ztráta majetku, zákaz činnosti, vyhoštění atp.³ Pro tuto práci je ale nejdůležitější trest odnětí svobody.

Trestem odnětí svobody je v tomto případě myšlena soudem určená dlouhodobá izolace tohoto člověka od osob mimo věznic.

Věznice, ve které se tito odsouzení nacházejí, je vyhrazený prostor k výkonu daného trestu odnětí svobody. Jsou to tedy prostory, které napomáhají k izolaci odsouzených osob. Ve věznicích se o odsouzené stará vězeňský personál, který se nazývá vězeňská služba, popisuje Štěrba.⁴

1.2 Funkce trestu odnětí svobody a jeho vliv na odsouzené

Z hlediska penologie⁵ má trest odnětí svobody několik důležitých funkcí, které popisuje Sochůrek. Jednou z nich je izolace pachatele, který vykonal trestný čin a jehož setrvání na svobodě by nebylo pro společnost bezpečné.

Druhou funkcí je odstrašit odsouzeného od opakovaného páčání trestného činu nebo odstrašit ostatní potencionální pachatele od páčání trestných činů.⁶

³ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostravská univerzita v Ostravě. Ostrava 2003. ISBN 80-7042-256-4. Str. 92.

⁴ ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5. Str. 12.

⁵ Penologie je věda věnující se výkonu trestu. – ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5. Str. 12.

⁶ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 8–19.

Také regulace chování je důležitou funkcí trestu. Trest by měl tímto napomoci k nalezení žádoucích návyků, správných vzorců chování a hodnot. Odsouzený by měl díky němu opustit toxické sociální vztahy a negativní vzorce chování, které napomohly k jeho uvěznění, popisuje Mařádek.⁷

Se ztrátou svobody přichází pro odsouzené velká životní změna, která se často může stát až životní krizí. Odsouzení mohou prožívat z této náhlé změny doslova „šok“. Odnětí svobody má proto velký vliv na psychický stav odsouzeného. Nejčastěji se tyto změny projevují pasivitou, depresí, nebo až chronickým únavovým syndromem. Pocity lhostejnosti a apatií. Vlivem prostředí a okolnostmi mohou začít být odsouzení demotivováni, porušovat kázeň a zcela rezignovat na život na svobodě, ve kterém opět plánují kriminální činnost, domnívá se Sochůrek.⁸

1.3 Personál věznic

Záměrem práce vězeňského personálu je to, aby funkce trestu plnila svůj účel a aby odsouzení zvládali psychické stavy v této izolaci. Personál věznic, se kterým se kaplan setkává, rozděluje Mařádek do tří skupin.

První skupinu vězeňského personálu tvoří vedoucí pracovníci. Je to především generální ředitel, náměstci a další odborní ředitelé.

Ve druhé skupině jsou příslušníci ve služebním poměru, tedy členové ozbrojeného bezpečnostního sboru, strážníci a dozorcí. Ti jsou ve služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů podle zákona č. 361/2003 Sb. V současné době se tito příslušníci rozdělují do tří různých oddělení, a to na oddělení vězeňské stráže, oddělení výkonu trestu a na oddělení prevence a stížností.

Třetí skupinou personálu věznic jsou občanští zaměstnanci v pracovněprávním vztahu k Vězeňské službě ČR. Jejich pracovněprávní vztah

⁷ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 11–13.

⁸ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 11–13.

se řídí dle platného zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce. Jsou to tedy osoby civilní.⁹

Ve zkratce uvedeme profese, které se ve věznicích nacházejí spolu s vězeňským kaplanem a s nimiž je kaplan v kooperaci.

1.3.1 Vedoucí zaměstnanci

Ředitel věznice

Ředitel věznice má na starosti chod a provoz věznice a odpovídá za to, aby věznice plnila své funkce a účel pro odsouzené. Zároveň má také na starosti zaměstnance a příslušníky, jejich práci a prostředí, ve kterém pracují.

Chod věznice má na starosti také 1. zástupce ředitele a zástupce ředitele, kteří jsou řediteli podřízeni. Jim se naopak zodpovídají zaměstnanci a příslušníci dalších oddělení.¹⁰

1.3.2 Příslušníci ve služebním poměru

Strážní

Jak uvádí Sochůrek, strážní jsou s odsouzenými v kontaktu převážně během eskortování na externí pracoviště, soudy, do zdravotních zařízení nebo také během jiných oficiálních činnostech.¹¹

Dozorci

Oproti tomu dozorcí pracují s odsouzenými neustále. Mají na starosti nepřetržitou kontrolu a dozorcí funkci během celého dne. Mají zodpovědnost za dodržování určeného řádu a kázně odsouzených. Provádějí přímé prohlídky odsouzených a jejich cel. V případě vazby mají na starosti také výdej jídla a další nutné činnosti, vysvětluje Sochůrek.¹²

⁹ MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostravská univerzita v Ostravě. Ostrava 2003. ISBN 80-7042-256-4. Str. 97.

¹⁰ Organizační schéma. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/organizacni-schema>.

¹¹ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 25.

¹² SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 25.

1.3.3 Civilní zaměstnanci

Vychovatel

Podle Sochůrka je vychovatel součástí odborné skupiny personálu věznice, který má na starosti komplexní rozvoj odsouzeného tak, aby u něj bylo dosaženo reedukace, resocializace a zároveň také protidrogové prevence.¹³

Hála se domnívá, že je u vychovatele žádoucí, aby odsouzeným rozuměl a znal je. Aby měl přehled o jejich trestné činnosti a závislostech. O jejich problémech a nebezpečích z toho plynoucích. Jen díky tomu je schopen vhodně vybrat postup programu zacházení. Neboli pracovní, vzdělávací, volnočasové, terapeutické a další doprovodné činnosti, které budou odsouzeného dále vhodně rozvíjet. Vychovatel nejen vychovává, ale také má snahu odsouzené namotivovat a formovat k úpravě svého života tak, aby byl po výstupu z výkonu trestu lepší a nevedl k recidivě.¹⁴

Dle nařízení vlády má vychovatel dále za úkol vyhotovovat hodnocení na odsouzené, kontrolovat jejich korespondenci, určit umístění odsouzených na cely a pokoje, napomáhat odsouzeným udržovat kontakt s rodinami pomocí telefonních hovorů, vyhotovovat návrhy na podmíněčné propuštění a v neposlední řadě zprostředkovávat nákupy, zdravotní, ale také duchovní péči.¹⁵

Sociální pracovník

Úkolem sociálního pracovníka je především zajištění snadnějšího přechodu odsouzeného z věznice na svobodu¹⁶ tak, aby odsouzený dokázal po propuštění na svobodu řešit svou životní situaci, přicházející problémy a sociální vztahy tak, aby se minimalizovala hrozba recidivy, míní Sochůrek a Hála.¹⁷

Dále má podle Hály sociální pracovník v rámci této činnosti na starosti odborné poradenství ve vzdělávání, právu a sociální oblasti. Také zajišťování

¹³ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 23–27.

¹⁴ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5. Str. 60.

¹⁵ Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách, v platném znění.

¹⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězněnými osobami*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3. Str. 26.

¹⁷ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5. Str. 60–61.

dokladů, komunikaci s úřady a pomoc při hledání zaměstnání, bydlení nebo navazování vztahů s rodinou.¹⁸

Práce sociálního pracovníka nekončí propuštěním odsouzeného. Sociální pracovník je i nadále v kontaktu s Probační a mediační službou¹⁹ a jinými orgány v oblasti sociálního zabezpečení.²⁰

Sociální pedagog

Sochůrek popisuje sociálního pedagoga jako zaměstnance věznice, který by měl být absolvent vysoké školy oboru Sociální pedagogika. Tento obor se přímo soustředí na výchovu a vzdělávání u společensky problémových jedinců, tedy i u odsouzených osob.²¹

Ve své působnosti má vliv na vychovatele a pedagogy volného času, které částečně řídí.²²

Dále pozoruje vývoj chování u odsouzených, na jehož základě vystavuje pedagogické posudky, rozhoduje o přerušení trestu, nebo o volném pohybu mimo věznici.²³

Psycholog

I psycholog patří k odbornému personálu věznice. Má na starosti psychologickou diagnostiku a činnost u odsouzených, popisuje Hála.

S odsouzenými vede psychologické rozhovory, v odůvodněných případech provádí krizovou intervenci a participuje v případě povolení pohybu mimo věznici.²⁴

¹⁸ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5. Str. 60–61.

¹⁹ „Probační a mediační služba se snaží o zajištění efektivního a společensky užitečného řešení konfliktů souvisejících s trestnou činností a zároveň zařizuje účinný a důstojný výkon alternativních trestů a opatření, která se zaměřují na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.“ Dostupné z: <https://www.mediace.cz>.

²⁰ Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách, v platném znění. [online] Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>.

²¹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. I. díl. Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-203-6. Str. 25.

²² HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5. Str. 61.

²³ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 25.

²⁴ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5. Str. 58.

Adiktolog

Pozice adiktologa je v podstatě novou profesí, přesto jsou již věznice, ve kterých profesi adiktologa můžeme najít. Je to člověk, který se specializuje na závislosti a na závislé osoby. Spolu s dalšími externími organizacemi tak napomáhá odsouzeným zbavit se závislosti ve výkonu trestu, ale i napomoci k tomu, aby se odsouzený nenavrátil k braní drog ani po propuštění.²⁵

Vychovatel – terapeut

Vychovatel – terapeut spolupracuje s vychovateli, ale zároveň je pod metodickým vedením psychologa. S vychovateli sdílí své poznatky o odsouzených z terapií, které s nimi provozuje.²⁶

Pedagog volného času

Posle Sochůrka má pedagog volného času za úkol zajišťovat kvalitní náplň volného času u odsouzených. K dispozici má rukodělné, sportovní, kulturní činnosti a individuální nebo skupinové aktivity.²⁷

Jak již bylo výše uvedeno, mezi uvedené odborníky z řad civilních zaměstnanců věznice patří i vězeňský kaplan. My se však jeho popisu práce a charakteristice budeme věnovat až v následujících kapitolách.

25 Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, § 22 odst. 1 písm. e) a § 22 odst. 3 písm. a).

26 SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězněnými osobami*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3. Str. 26.

27 SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězněnými osobami*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3. Str. 26.

2. Kaplan

Kdo je vlastně vězeňský kaplan, kde se toto povolání vzalo, jaká je jeho role, jakým činnostem se ve věznici věnuje a co vůbec znamená kaplanská služba, si vysvětlíme v následující kapitole.

2.1 Historie duchovní služby ve věznici

Práci vězeňského kaplana, jak ji známe dnes, předcházela téměř v každé době duchovní služba s odsouzenými a vězňenými. Její historii si popíšeme níže.

První zmínky o duchovní službě ve věznici známe již z období rané církve. Martínek popisuje, že duchovní služba měla v této době původ především v soucitu s nespravedlivě odsouzenými a trestanými pro svou víru.²⁸

Po ustanovení křesťanství jakožto jediného zákonného náboženství, dal po roce 380 císař Konstantin svým biskupům za úkol docházet alespoň jednou týdně do věznic, a to především ve jménu lásky a péče o potřebné. Dále také Justiliánův kodex vydaný v roce 533 podporoval starosty v lepší péči o vězňené a umožnil biskupům docházet pravidelně za vězňenými do věznic. Právě biskupové hráli zásadní roli v péči o vězňené v období starověku, vysvětluje Martínek.²⁹

Ten také dále uvádí, že v období středověku se duchovní snažili u odsouzených především docílit pokání a připravit je na trest smrti, před kterým s nimi intenzivně trávili čas. Smažili se pomoci odsouzenému přijmout svůj trest a začít svého činu litovat, omluvit se obětem, nebo v případech nevěřících vězňeného pomocí pastoračních rozhovorů přivést k víře dříve, než bude popraven.³⁰

Na začátku 19. století byla již ve věznicích snaha nejen odsouzené trestat, ale také u nich docílit pozitivní proměny. Změnit jejich návyky

28 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 29–31.

29 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 32–33.

30 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 29–31.

a upravit žebříček hodnot. A právě to měli na starosti kněží spolu s učiteli a lékaři, popisuje Martínek.³¹

Zmiňuje také Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského, které se na duchovní službě ve věznici výrazně podílely. V roce 1865 vznikla z kláštera v Praze Řepy věznice, kde se sestry staraly o více než 300 odsouzených žen. Také měly na starosti věznici Valdice a Mírov. Duchovní působení Milosrdných sester sv. Karla Boromejského ukončil až příchod komunistického režimu. Po kterém byly v roce 1948 z kláštera v Řepích sestry vyhnány a prostory byly zestátněny.³²

Martínek popisuje, že vzhledem k reorganizaci vězeňství dle komunistických idejí byli také učitelé, lékaři a duchovní působící ve věznicích nahrazeni pracovníky tzv. osvětovými. A od roku 1950 byla duchovní služba ve věznicích na dlouhých čtyřicet let definitivně zrušena a zakázána. Obnovena mohla být znovu až po pádu komunistického režimu v roce 1989.³³

Ihned po sametové revoluci měli duchovní velkou snahu dostat se do věznic za odsouzenými. Martínek popisuje, že již v květnu roku 1990 se hlásilo k duchovní službě ve věznici více než 175 dobrovolníků.³⁴

Pivoňka uvádí, že tento nový politický stav znovu otevřel velké možnosti církvím a církevním organizacím.³⁵ Beláňová v tomto směru zdůrazňuje nutnost zřídit duchovní službu zcela od začátku, a především ji vymezit.³⁶

Cesta duchovní služby však nebyla snadná ani v postkomunistickém období, popisuje Martínek. Osoby ještě před pár dny pokládáné za nepřátele státu, často vězněné, měl personál věznice náhle přijmout za své kolegy a partnery. Duchovní proto nebyli ze začátku příliš akceptováni a bylo na ně

31 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 29–31.

32 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 41–43.

33 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 41–43.

34 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 43–47.

35 PIVOŇKA, Bohdan. *Duchovní služba v postkomunistickém vězení aneb Ohlédnutí za dvacetiletím vězeňské duchovenské péče*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018. ISBN: 978-80-88084-16-7. Str. 14.

36 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44.

nahlíženo se silnou nedůvěrou.³⁷ I Pivoňka popisuje rok 1990 jako náročné období, během kterého se musel důkladně prozkoumat potenciál nejen ze strany duchovních, ale také možnosti věznic.³⁸

I další roky byly plné změn a formování duchovní služby. Bylo nutné stanovit způsob působení duchovních, stanovit kooperaci se zaměstnanci věznic, ekonomickou stránku duchovní služby, právní ohraničení duchovní služby a mnoho dalších úkonů, které často vyvstávaly v průběhu formování této služby. Toto formování vyústilo v lednu roku 2001 hlasováním, po kterém došlo ke změně struktury ve věznicích. Tím se z nezávislého „referenta duchovní služby“ stal nově kaplan, podřízený řediteli věznice. Touto změnou bylo mimo jiné sledováno uvolnění doposud trvajících napětí mezi kaplany a ostatními zaměstnanci, uvádí Pivoňka.³⁹

I přes takto náročný začátek se duchovní a následně kaplanskou službu ve věznicích podařilo znovu obnovit a nyní o ní můžeme hovořit jako o odborníky a Vězeňskou službou ČR respektovaném a uznávaném povolání.

2.2 Kaplan dnes

Kaplanská služba spadá do kategoriální pastorace. Pastorační zde rozumíme působení na osoby a péče o jejich duchovní stránku. Kategoriální pastorace je tedy působení na lidi z hlediska různých rovin a z různých sociálních vrstev. Nejedná se tedy o klasickou farní, nebo sborovou pastorační, tvrdí Malý.⁴⁰ Tretera dále uvádí, že kategoriální pastorace je působení na konkrétní skupiny lidí na specifických místech. Na osoby v náročné životní situaci. Proto je k ní

37 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 48–49.

38 PIVOŇKA, Bohdan. *Duchovní služba v postkomunistickém vězení aneb Ohlédnutí za dvacetiletím vězeňské duchovenské péče*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018. ISBN: 978-80-88084-16-7. Str. 26.

39 PIVOŇKA, Bohdan. *Duchovní služba v postkomunistickém vězení aneb Ohlédnutí za dvacetiletím vězeňské duchovenské péče*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018. ISBN: 978-80-88084-16-7. Str. 100–102.

40 MALÝ, Václav. *Václav Malý: rozhovory, úvahy, komentáře (1995–2005)*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-034-8. Str. 94.

zapotřebí i dostatečná specializace, odbornost a znalost prostředí, kde se osoba nachází.⁴¹

Kaplan je duchovní, který je pověřený svou církví k pastorační práci v určitém prostředí. Podle místa, kde působí, můžeme kaplany rozdělit na nemocniční, vojenské, vězeňské, ale známe i kaplany, kteří působí ve školství nebo v různých sociálních institucích.

Podle Beláňové se můžeme setkat s kaplanstvím také u policie, civilního letectví, na námořních plavbách nebo na Slovensku u hasičských sborů a horské záchranné služby.⁴²

V této práci se budeme zabývat pouze kaplany vězeňskými. A to především tím, kdo vězeňští kaplani jsou a jaká je jejich role. Právním ukotvením ve vězeňství a jejich pracovními činnostmi.

Vězeňský kaplan je tedy duchovní, který byl církví, k níž se hlásí, zmocněn k vykonávání duchovní a pastorační práce ve věznici. Nepracuje tedy výhradně jen s odsouzenými, ale jeho pomoc mohou vyhledat příbuzní odsouzených, jejich oběti nebo také ostatní zaměstnanci věznice.

Jak uvádí samotné vedení duchovní péče ve věznici, skrze svou odbornost zprostředkovává vězeňský kaplan zvěst o možnosti spasení, milosti a Božího odpuštění. Tím se podílejí také na výchovném a nápravném účelu trestu. Ukazuje odsouzenému, že jsou i jiné možnosti, že je stále možnost svůj život změnit a své konání alespoň částečně odčinit.⁴³

Vězeňští kaplani mohou působit ve věznicích buď jako dobrovolníci, nebo v zaměstnaneckém poměru k věznici. V této práci se budeme věnovat pouze kaplanům, kteří vykonávají kaplanskou práci v rámci pracovního poměru, jedná se tedy o zaměstnance Vězeňské služby ČR, kterou jsou také placeni. Přičemž výše úvazku, na který ve věznici pracují, se může u každého z nich lišit.⁴⁴ Dle Statistické ročenky Vězeňské služby ČR pracovalo na plný úvazek v roce 2022 pouze 9 vězeňských kaplanů.⁴⁵ Převážná většina

41 Srov. TRETERA, J. R. *Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti. Teoretický úvod*. In: BENÁK, J. (ed.) *Církev a stát*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. Spisy Právnické fakulty MU, Řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 638. Str. 136–137.

42 BELÁŇOVÁ, Andrea. *Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 27.

43 Úvod Vězeňská duchovní péče. [online] Dostupné z: <https://www.vdper.eu/uvod>.

44 Úvod Vězeňská duchovní péče. [online] Dostupné z: <https://www.vdper.eu/uvod>.

45 Statistické ročenky Vězeňské služby 2022. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

vězeňských kaplanů pracuje na úvazek zkrácený a spolu s tímto povoláním se věnuje například nějakému církevnímu společenství, charitě, nebo působí v jiném povolání, uvádí Beláňová.⁴⁶

Stejně jako výše úvazku i počty kaplanů se v jednotlivých věznicích liší. Podle Statistické ročenky Vězeňské služby ČR z roku 2022 působilo v tomto roce ve všech věznicích v ČR 59 kaplanů. Tito kaplani pocházeli z dvanácti křesťanských církví a pracovali na 34,2 pracovního úvazku.⁴⁷

2.3 Příslušnost vězeňských kaplanů ke křesťanským církvím

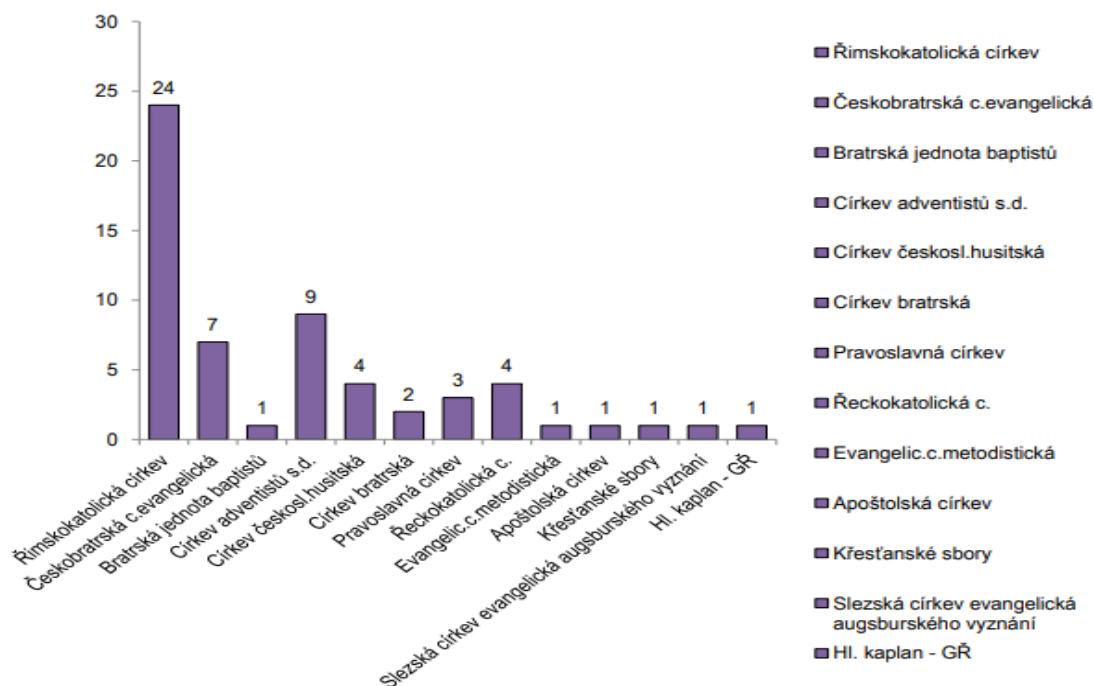
Kaplanská služba je především ekumenickou⁴⁸ službou. Ve věznicích spolu pracují kaplani z různých církví. Dle Statistické ročenky Vězeňské služby ČR z roku 2022 působili ve věznicích kaplani z 12 různých křesťanských církví. Nejvíce se jich hlásilo k římskokatolické církvi, Církvi adventistů sedmého dne a Českobratrské církvi evangelické. Příslušnost všech kaplanů k jednotlivým církvím si můžeme prohlédnout v následujícím grafu.

46 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 28.

47 Statistické ročenky Vězeňské služby 2022. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

48 Ekumenismus je úsilí křesťanů a církví o sblížení a spolupráci směrem k jejich jednotě. Nebo jinak, jak uvádí Gros, je to také směr přeměny vně církví ke sjednocení křesťanů. – GROS, Jeffrey; MCMANUS, Eamon; RIGGS, Ann. *Introduction to ecumenism*. Paulist Press, 1998. Str. 42.

Církevní zastoupení a počty kaplanů ve Vězeňské duchovní službě k 31. 12. 2022



Obrázek 3: Příslušnost k církvi. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Jak již bylo výše zmíněno. Přes příslušnost vězeňských kaplanů k jednotlivým církvím je kaplanská služba službou ekumenickou. A vězeňský kaplan by měl s touto myšlenkou souznít. Misijní snahy pro svou církev tedy nejsou proto namístě.

Martínek dále uvádí, že vězeňský kaplan nerespektuje pouze příslušnost ke křesťanské církvi, ale uvědomuje si váhu jakékoli víry pro věřícího odsouzeného člověka. Stejně tak důležitost tuto víru sdílet. Je tedy otevřený k příslušníkům jiných náboženství, a bývá proto tedy často prostředníkem ke sjednání schůzky odsouzeného s rabínem, imánem, pandidem, nebo jiným představeným. Zprostředkuje také společnou modlitbu odsouzených stejného náboženství.⁴⁹

49 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 179–185.

Beláňová doplňuje, že kaplan je mnohdy ten, který zajistí pro muslimy halál stravu, případně identifikuje cílené konverze k islámu u odsouzených, kteří si tím chtějí zajistit pouze lepší stravu.⁵⁰

2.4 Podmínky pro práci vězeňského kaplana

Práci vězeňského kaplana nemůže vykonávat každý, osoba vykonávající toto povolání musí splňovat určité podmínky.

Beláňová popisuje, že vězeňský kaplan je mnohdy v římskokatolické církvi vysvěcený kněz, u ostatních kazatel, nebo laický člen církve.⁵¹

Jednou z podmínek je tedy podmínka vzdělání. Budoucí kaplan by měl mít potřebné teologické vysokoškolské vzdělání a zúčastnit se kaplanského kurzu. Potřebné vzdělání, které musí kaplan splňovat, určuje také církev, ke které patří.

Jak uvádí Vězeňská duchovní péče, další podmínkou pro vykonávání tohoto povolání je zmocnění od církevní autority, jejímž jménem chce duchovní službu vykonávat.

Kaplan by dále měl mít za sebou dobrovolnickou duchovní činnost ve věznicích, kaplanská školení a být schválen Radou pro duchovní službu ve věznicích a ústavech.

Vzhledem k tomu, že by se po splnění těchto podmínek stal kaplan zaměstnancem Vězeňské služby České republiky, musí splňovat i její podmínky, stejně jako ostatní zaměstnanci. Jedná se tedy o psychotesty, bezúhonnost, nebo povinná vstupní školení.⁵²

V souvislosti s podmínkami pro kaplanskou službu ve věznicích považujeme za důležité uvést skutečnost, že u kaplanské práce není podmínkou určité pohlaví. Tuto službu tedy mohou vykonávat jak muži, tak i ženy. V tomto případě záleží pouze na rozhodnutí dané církve, ke které se případný uchazeč hlásí.

50 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 31.

51 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 28.

52 Stanovy. Vězeňská duchovní péče. [online] Dostupné z: <https://www.vdpcr.eu/uvod>.

2.5 Legislativa

Jak již bylo uvedeno v kapitole o historii duchovní péče, po skončení komunistického režimu bylo nutné duchovní službu ve věznicích a zároveň pozici kaplana upravit zákonem a ohraničit legislativně. Jeden z prvních dokumentů, vydaný po revoluci, Listina základních práv a svobod⁵³ z roku 1992 upravuje a jasně určuje právo na svobodu vyznání každého člověka. Přičemž toto právo již člověku nesmí být odejmuto ani v případě, že se z jakéhokoli důvodu ocitne ve vězení.

Dále se po revoluci začaly formovat i další zákony.

Například Pivoňka popisuje novelu zákona o výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb., především pak § 48, a § 23–26 řádu výkonu trestu odnětí svobody č. 247/1992 Sb., eventuálně § 15 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, jako legislativní základ pro uspořádání vztahů.⁵⁴

Ve snaze určit pravidla a podmínky vzájemné spolupráce a pomoci mezi Vězeňskou službou České republiky, církví a náboženskými společnostmi vznikl v lednu 1994 dokument nazvaný „Dohoda o duchovní službě ve věznicích“. Tento dokument určuje dodnes pravidla při konání bohoslužeb, osobních rozhovorů a pastoračních návštěv. Dává možnost osobnímu přístupu k náboženským úkolům, vést studijní skupiny s výkladem náboženských textů, poskytovat duchovní a náboženskou literaturu, uskutečňovat přednášky a besedy především s etickým obsahem. Dále upravuje pravidla při konání koncertů hudebních skupin nebo jednotlivých zpěváků, při podílení se na speciálních výchovných krocích, při přípravě odsouzených k propuštění na svobodu a na sociální práci, která je s odsouzenými vedena.⁵⁵

53 Listina základních práv a svobod. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [online] Dostupné z: <https://psp.cz/docs/laws/listina.html>.

54 PIVOŇKA, Bohdan. *Duchovní služba v postkomunistickém vězení aneb Ohlédnutí za dvacetiletím vězeňské duchovenské péče*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018. ISBN: 978-80-88084-16-7. Str. 44, 45.

55 Česká vězeňská služba (JUDr. Zdeněk Karabec), Ekumenická rada církví v České republice (ThMgr. Pavel Smetana), Římskokatolická církev (PhDr. Miloslav Vlček). *Dohoda o duchovní službě ve věznicích*. Praha 1994. Str. 1, 2.

Dohoda o duchovní službě ve věznicích také určuje pravidla o vstupu určených osob jednotlivých církví do věznic na území České republiky.⁵⁶

Tyto osoby mohou věznic v České republice navštěvovat v rámci dohod nebo pracovního poměru. Nebo také bez dohod a pracovního poměru s Vězeňskou službou ČR.⁵⁷

Dohoda o duchovní službě ve věznici se v průběhu let sice aktualizuje, podstata však zůstává stejná.

2.6 Vězeňský kaplan a jeho role

Kdo je vězeňský kaplan a jaká je vlastně jeho role ve vězeňství? Sundt popisuje vězeňského kaplana jako „nebeského pilota“, jehož role ve vězeňském prostředí a vliv na odsouzené je zásadní a nezaměnitelný. Podle Sundta nemusí být vězeňský kaplan natolik zběhlý v homiletice,⁵⁸ jako je tomu u jiných duchovních. Za důležité naopak považuje znalosti z psychiatrie a dar hovořit s odsouzenými tak, aby jim byl blízký a byl schopný se s nimi spřátelit. Díky tomuto vztahu může u odsouzených odstartovat změnu v jejich hodnotové orientaci a započít změnu celkového chování a myšlení.⁵⁹

Již v roce 1933 popisovala Elisabeth Schuchtová ve své knize „Moje zkušenosti s vězni a propuštěnými trestanci“ pozici duchovního ve věznici jako moderního pastýře, který má velký vliv na své svěřence. Stejně jako Sundt i Schuchtová dává důraz na důležitost lidskosti duchovního a na jeho znalost náročnosti reálného života. Díky tomu je duchovní schopen chápat nedokonalost lidí a lépe tak porozumět chybám, kterých se lidé dopouštějí.⁶⁰

56 Česká vězeňská služba (JUDr. Zdeněk Karabec), Ekumenická rada církví v České republice (ThMgr. Pavel Smetana), Římskokatolická církev (PhDr. Miloslav Vlček). *Dohoda o duchovní službě ve věznicích*. Praha 1994. Str. 1, 2.

57 Česká vězeňská služba (JUDr. Zdeněk Karabec), Ekumenická rada církví v České republice (ThMgr. Pavel Smetana), Římskokatolická církev (PhDr. Miloslav Vlček). *Dohoda o duchovní službě ve věznicích*. Praha 1994. Str. 1, 2.

58 Homiletika je obor věnující se kazatelské činnosti na biblickém podkladu. Homiletika – Evangelický teologický seminář. Vyšší odborná škola teologická a sociální. Dostupné z: <https://stsp Praha.cz/cs/předmět/742-homiletika>.

59 SUNDT, Jody L.; CULLEN, Francis T. *The role of the contemporary prison chaplain*. The Prison Journal, 1998, 78.3: 271-298. Str. 178.

60 SCHUCHTOVÁ, Elisabeth. *Moje zkušenosti s vězni a propuštěnými trestanci*. Praha: 1933. Str. 39.

Křesťan popisuje vězeňského kaplana jako duchovního, který svým klientům poskytuje pastorační péči. Přičemž pastorační péči vidí jako „*soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života člověka ve všech jeho dimenzích (biologické, psychologické, sociální a spirituální), avšak za předpokladu, že tato podpora má svá východiska či motivaci v evangeliu; že je zakotvena v křesťanském pojetí života*“.⁶¹

Podle Ambrose je rolí vězeňského kaplana uskutečňování nároků, s kterými k němu klient přichází. Naplňuje tím tedy klientovu oblast spirituálních potřeb. Provází klienta v časech úzkosti, při hledání naděje v nelehké situaci a při hledání smyslu života. Kaplan svého klienta přijímá takového, jaký je. V současném stavu tělesném i duševním.⁶²

Sochůrek se domnívá, že kaplan a jeho role ve vězení je být garantem zachování lidských práv a lidského zacházení s odsouzenými. A to především díky svému kontaktu nejen s odsouzenými, ale i s celým odborným personálem věznice. Odsouzení mohou mít ke kaplanovi větší důvěru než k ostatním osobám z personálu, proto se na ně často obrací se svými problémy. Kaplan následně problém posoudí a v případě potřeby postoupí jinému odbornému kolegovi z řad personálu.⁶³

2.7 Činnosti vězeňského kaplana ve věznici

Díky svobodě náboženského vyznání, která je v České republice uzákoněna, musí věznice umožnit odsouzenému účast na duchovní činnosti kaplana.

Vězeňský kaplan vykonává ve věznici hned několik činností, kterých se mohou odsouzení dle svého uvážení účastnit.

Jedna z hlavních činností, které kaplan vykonává, jsou bohoslužby a jiné náboženské obřady, modlitby, biblické hodiny, čtení náboženských textů

61 KŘIŠŤAN, Alois. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. IBSN 80-7254-605-8. Str. 133.

62 AMBROS, Pavel. *Základní služby církve v české sekulární společnosti: kerygma/martyria, leitourgia, diakonia*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013. Studijní texty (Centrum Aletti). IBSN 978-80-7412-141-8. Str. 196.

63 SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězněnými osobami*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. IBSN 978-80-7372-204-3. Str. 18–19.

nebo zajišťování duchovní literatury, organizace přednášek nebo koncertů, zmiňuje Martínek.⁶⁴

Těmto činnostem předcházejí také přípravy na ně, přičemž čas strávený nad nimi zcela jistě není zanedbatelný. Stejně tak čas strávený telefonáty, jinými administrativními a byrokratickými činnostmi, přítomností na poradách personálu, různých školeních a kvalifikacích, nebo při pomoci dobrovolníkům a začínajícím kaplanům, poukazuje Beláňová.⁶⁵

Činnosti, které jsou pro odsouzené zásadní a velmi vyhledávané, jsou soukromé rozhovory a pastorační schůzky. Ty se konají s kaplanem individuálně.

Jak uvádí Aleš Opatrný, pastorační rozhovor nemusí být vždy veden jen v čistě náboženském, nebo naopak nenáboženském kontextu. Tento rozhovor se odvíjí od aktuálních okolností a podmínek. Z toho, co si klient přeje a jaké má aktuální potřeby a požadavky. I když pastorační rozhovor obsahuje psychologickou, případně i psychoterapeutickou úroveň, nemůže být veden cíleně jako psychoterapeutický rozhovor. A to především proto, že kaplan nebývá zpravidla vybaven speciálním výcvikem, který je k správně vedené psychoterapii potřeba. Ale také z toho důvodu, že součástí rozhovoru, který kaplan s klienty vede, je i samotná víra, která do čistě psychoterapeutického rozhovoru obvykle nepatří.⁶⁶ Přesto v současné době už známe případy vězeňských kaplanů, kteří psychoterapeutický výcvik nebo jiné odborné vzdělání tohoto směru absolvovali, a proto mají pro vedení psychoterapeutických rozhovorů nebo jiných forem terapie potřebnou kvalifikaci.

Cílem rozhovoru určitě není vyřešení problému klienta a už vůbec ne poučování klienta o tom, jak by se měl zachovat. Cílem je snaha o to, aby klient věděl, že od této chvíle již není na svůj problém sám. Rozhovor by měl napomoci klientovi zvládnout důstojně jeho životní situaci a podpořit ho

64 MARTÍNEK, Michael. *K čemu jsou křesťanské církve?* Brno: Cesta, 2012. ISBN 978-80-7295-145-1. Str. 135, 136.

65 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 30–31.

66 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8. Str. 50–53.

k dalšímu posunu vpřed. Tento rozhovor nemá za cíl evangelizaci, ale je veden na takové úrovni víry, která je pro klienta přijatelná.⁶⁷

Pavel Ambros také uvádí, že za pomoci rozhovoru může kaplan svému klientovi pomoci smířit se sám se sebou, s jinými lidmi nebo i s Bohem. Důležitá je v této práci důvěra mezi klientem a kaplanem. Díky důvěře a pozornému naslouchání zhmotňuje kaplan lidskou blízkost.⁶⁸

Jak píše Aleš Opatrný ve své knize, každá situace je jiná. Někdy si práce s klientem žádá přítomnost pouze kaplana a jednoho klienta. Jindy zase pomůže při řešení situace použít práci s kolektivem, a využít tak jeho skupinovou dynamiku. Neměli bychom se ale zaměřovat pouze na jeden druh práce s klientem. Ať už na práci s jedincem, nebo s kolektivem. I v případě, že se nám osvědčuje práce v kolektivu a klientům prospívá, nadále by měl mít každý možnost využít kaplanské služby i v soukromí.⁶⁹

Martínek zmiňuje rozhovory s vězni, kteří se vyjadřují o rozhovorech s kaplanem jako o světlu ve tmě, díky kterému získávají potřebnou sebereflexi. Takovou, které se jim od nikoho jiného nedostává.⁷⁰

Činnosti, kterým se vězeňský kaplan ve věznici věnuje, jsou velmi pestré. Kromě základních, jako jsou bohoslužby, modlitby, biblické hodiny nebo právě individuální rozhovory, které se od vězeňského kaplana tak nějak očekávají, poskytuje i další. V případě zájmu pracuje také se zaměstnanci, kteří jeho pomoc v těžkých situacích vítají.

V souvislosti s kaplanskou službou pro zaměstnance nesmíme opomenout zajímavost, kterou zmiňuje Damore. A to tu skutečnost, že v zahraničí je často speciální vězeňský kaplan vyhrazený pouze pro zaměstnance této instituce. Ten se věnuje tedy primárně jim, nikoli odsouzeným a okrajově zaměstnancům.⁷¹

67 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8. Str. 50–53.

68 AMBROS, Pavel. *Základní služby církve v české sekulární společnosti: kerygma/martyria, leitourgia, diakonia*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013. Studijní texty (Centrum Aletti). ISBN 978-80-7412-141-8. Str. 196, 197.

69 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8. Str. 54.

70 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 15, 16.

71 DAMORE, Deborah R.; O'CONNOR, John A.; HAMMONS, Debby. *Eternal work place change: Chaplains' response*. *Work*, 2004, 23.1: 19-22.

Vzhledem k širokým možnostem uplatnění, které umožňuje skutečnost, že činnosti kaplana nejsou stanoveny konkrétně a neměnně, mohou vězeňští kaplani pracovat s odsouzenými dle svého uvážení. Někteří kaplani vedou různé volnočasové aktivity, hudební, pohybové, výtvarné nebo dramatické činnosti. Tato činnost závisí čistě na kreativitě, zápalu a osobnosti kaplana.

2.8 Osoby, které vyhledávají kaplana

Do vězení se může dostat člověk, který nepatří k žádné církvi, ale i takový, který do nějaké církve patří, vyrostl v ní a nadále do ní dochází jeho rodina. Jak již bylo řečeno výše, duchovní služba je v České republice ustanovena na ekumenickém podkladu. Ani přesto však není zaručena stejná dostupnost duchovní služby v každé věznici v Čechách, upozorňuje Opatrný. Dále poukazuje i na praxi v českých a německých věznicích, která dokládá, že jen málo vězňů se zajímá o pastorační a o kontakt s duchovním kvůli víře. Velmi často je tento kontakt iniciován potřebou zpestřit si jednotvárné dny ve věznici nebo snahou získat výhody, pomoc, případně dychtivostí po tom stýkat se s někým věrohodným. U recidivistů, kteří kaplana doposud nevyhledali, je menší pravděpodobnost, že v budoucnu vyhledají vězeňského kaplana. Proto je působení vězeňského kaplana na tyto odsouzené zpravidla nízká. Naopak působení kaplana na prvotrestané, mladé a mladistvé vězně, je velmi důležité. Často se jedná o osoby, které se do vězení dostaly kvůli hlouposti, nedostatečnému rodinnému zázemí nebo jinému pochybení v jejich dětství. Práce kaplana a ostatního odborného personálu s těmito osobami tak může výrazně snížit pravděpodobnost budoucí recidivy.⁷²

Martínek uvádí, že osob, které pravidelně navštěvovaly bohoslužby před nástupem trestu, je minimum. Zcela jistě méně než uváděných 4–5 % křesťanů v české společnosti. Přes tuto skutečnost kaplana ve věznici vyhledá zhruba 9 % odsouzených.⁷³ Jak je z uvedených čísel jasné, vězeňský kaplan se věnuje ve vyšší míře nevěřícím vězňům. Proto je důležité, aby obsah jeho sdělení byl srozumitelný pro všechny skupiny vězňů. Tady jak věřících, tak

72 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8. Str. 143, 144.

73 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 169.

nevěřících, uvádí Pfann.⁷⁴ Beláňová popisuje, že se v těchto případech může kaplan vyhnout některým pojmům a náboženskému názvosloví tak, aby odsouzený lépe pochopil význam sdělení.⁷⁵ Problematika věřících a nevěřících není jednoduše uchopitelná a pro vězeňské kaplany může znamenat v některých případech doslova výzvu. Proto se ji pokusíme blíže objasnit i my v následující kapitole.

2.9 Shrnutí práce kaplana

Kaplan je tedy duchovní, který skrze pozitivní křesťanské působení pomáhá odsouzeným upravit žebříček hodnot a morální zásady, tvrdí Martínek. Skrze svou empatii a trpělivost pomáhá najít ztracený smysl života, vyrovnat se s vinou. Upravuje názory a uklidňuje emoce, uvádí Martínek.⁷⁶ Beláňová doplňuje, že na místech, kde zaměstnanci trpí velkou časovou vytížeností a na individuální přístup zde není místo, je právě kaplan osobou, která má jako jedna z mála na odsouzeného čas. Díky tomu má možnost navázat s odsouzeným dlouhodobý a důvěryhodný vztah, skrze který lze s klientem efektivně pracovat.⁷⁷ Svou lidskostí a nepovýšeností dokáže otevřít srdce a umožnit změnu k lepšímu.

74 *České vězeňství. Časopis pro vězeňství a kriminální prevenci.* Praha: D. Pfann, 2019,2. ISSN 1213-9297. Str. 36.

75 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 36.

76 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích.* Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 19, 21, 23.

77 BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44. Str. 33.

3. Věřící / nevěřící společnost

V předchozí kapitole jsme zmínili problematiku věřících a nevěřících, se kterými vězeňští kaplani ve věznicích v České republice pracují. Nyní se ji pokusíme lépe přiblížit a formulovat.

Kdo to tedy vlastně jsou nevěřící a kdo tedy spadá do nevěřící společnosti? Abychom mohli vymezit skupinu nevěřících, nejprve si řekneme, kdo to jsou věřící. Obecně by se dalo říci, že věřící jsou skupina lidí, kteří se hlásí ke konkrétnímu náboženství.

Podle Kohla se dá věřící člověk popsat jako ten, kdo bere v potaz všeobecnou pravdu, která se nachází nad ním a která je původem a podstatou jeho bytí. Mezi věřící patří křesťané, muslimové, buddhisté a ostatní přívrženci rozmanitých druhů náboženství.⁷⁸

Opakem věřících by tedy měla být jednoduše skupina nevěřících, tedy osob, které se k žádnému konkrétnímu náboženství nehlásí. Ale takto jednoduché to není.

Lidé mohou být věřící a zároveň nevěřící, uvádí Finkelde.⁷⁹ Také Halík se domnívá, že v dnešní době, především z důvodu klimatu současné duchovní společnosti, tyto dvě skupiny nemůžeme takto definovat a jednoduše určit. Věřící a nevěřící již nelze zřetelně vymezit na dvě samostatné kategorie, naopak můžeme říci, že se vzájemně prostupují.⁸⁰

Jako nejznámější skupina spadající do kategorie nevěřících se nabízejí ateisté. Tato relativně malá skupina lidí je jasně ohraničena. Podle Štampacha ateisté odmítají Boha komplexně, protože o jeho přesahující rovině nic nevíme a ani o ní nic vědět nelze. Dle ateistů není proto potřeba se tomu více věnovat. Ateismus je tedy odmítnutí náboženství nejen jako instituce, ale také formy vlastního prožitku z náboženství. Ateismus nepopírá, že jednotlivá náboženství existují jako instituce a že osoby v nich mají vlastní prožitky, odmítá spíše

78 KOHL, Jiří. *Getsemany – Věřící a nevěřící*. 222 – prosinec 2010.

79 FINKELDE, Dominik, KLEIN, Rebekka. In *Need of a Master. Politics, Theology, and Radical Democracy*. Berlin: 2021. ISBN 978-3-11-069905-0. Str. 213.

80 HALÍK, Tomáš. *Víra nevěřících*. Dostupné z: <https://youtube.com/vira+nevěřících>.

jejich pozitivní vliv na osoby a společnost. Odmítá náboženské hodnoty, význam a prospěšnost.⁸¹

Jandourek uvádí, že pokud se zaměříme na minulost, zjistíme, že ateismus je fenomén velmi starobylý. S náboženstvími jde ruku v ruce od nepaměti. Stejně jako jakákoli jiná negace ani ateismus nemůže existovat bez toho, co odmítá, tedy bez náboženství. Ateismus nejvíce odmítá to, že existuje Bůh nebo jiné duchovní postavy. Popírá anděly, ďábla, duchy a jiné bohy. V západních zemích je tedy ateista osoba, která odmítá Boží existenci v takové podobě, v jaké ho podávají všechna velká náboženství, tedy křesťanství, judaismus a islám. Ateista odmítá ale i všechna asijská a africká náboženství a náboženství minulosti, tedy i pohanské bohy.⁸²

I přesto Halík poukazuje na skutečnost, že část „ateistů“ se modlí. V obdobích, kdy ateisté zažívají mezní situace a tíseň z nastalé životní situace, obracejí se k Bohu s prosbou o pomoc. Jednou z nich může být i pobyt ve věznicích. Také v situacích radostných, které nepovažují za samozřejmé, se často neubrání samovolnému projevu vyjádření vděčnosti.⁸³

Není překvapením, že je Česká republika místem, kde se nachází velké množství nevěřících lidí. Jandourek tvrdí, že podle výzkumů z roku 2005 se hlásí k víře v Boha pouze 19 % obyvatel. Není se čemu divit, vzhledem k těžké náboženské minulosti, kterou Česká země prošla. Husitské války, třicetiletá válka, komunistický režim nebo průmyslová revoluce, kvůli které se velké množství lidí přestěhovalo do měst a přerušilo tak tradiční život, jenž byl úzce spojený s náboženstvím. Kvůli všem těmto faktorům je ve srovnání s jinými státy Evropy, ale i zeměmi ostatních kontinentů Česká republika jednou z nejvíce nevěřících zemí. Dále Jandourek říká, že dalších 50 % lidí ve výzkumu uvedlo, že věří v něco nadpřirozeného.⁸⁴ Také z výsledků dat sociologických výzkumů, které uvádí Pabian, je patrné, že křesťanství a ateismus jsou zcela minoritní. Popírá tak některé názory, které tvrdí, že česká

81 ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Praha: SPN, 1992. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-26123-X. Str. 37, 38.

82 JANDOUREK, Jan. *Vzestup a pád moderního ateismu*. Grada: 2010. ISBN 978-80-247-2981-7. Str. 8, 9, 12, 13.

83 HALÍK, Tomáš. *Odpoledne křesťanství: odvaha k proměně*. Praha: NLN, 2021. ISBN 978-80-7422-824-7. Str. 202.

84 JANDOUREK, Jan. *Vzestup a pád moderního ateismu*. Grada: 2010. ISBN 978-80-247-2981-7. Str. 8, 9, 12, 13, 73, 84.

společnost je převážně náboženská a ateistická.⁸⁵ Jak je tedy patrné, věřících, je malá skupina, ateistů ještě menší, kam tedy zařadit zbylou skupinu obyvatel a dali by se vůbec tito lidé zařadit mezi věřící, nebo nevěřící?

Tomáš Halík tuto nevymezenou skupinu lidí nazývá jako „Nons“. Nons nejsou tak známí jako například ateisté, zato je tato skupina velmi početná. Nachází se hned za křesťanskou, muslimskou a budhistickou vírou, je tedy čtvrtou nejpočetnější skupinou. Kdo to ale tito „Nons“ jsou? Tomáš Halík je popisuje jako skupinu lidí, kteří se nehlásí k žádné konkrétní víře.

Anglosaská sociologie náboženství má pro ně zkratku SBNR, což je Spiritual but non religious, duchovní člověk, ale ne náboženský. Myšleno tak, že člověk v Boha věří, ale neúčastní se klasických obřadů. Do této skupiny patří i osoby, které se snaží najít alternativní spirituality a náboženství. Zahrnují se tak mezi duchovní hledače.⁸⁶ Socioložka náboženství Grace Davie navrhla rozřazení na osoby, které označuje Believing without belonging a belonging without believing. Což by se dalo přeložit jako víra bez přináležitosti, nebo přináležitost bez víry. V České republice se nejvíce vyskytuje jev believing without belonging, což jsou lidé, kteří o sobě tvrdí, že mají svého Boha, ve kterého věří, ale neztotožňují se s konkrétní církví, do které by chtěli docházet jako do instituce. Necítí se tedy být věřícími, ale také ne ateisty. Přesto věří, že nad nimi něco je.⁸⁷ Tato skupina je v České republice nejrozšířenější.

Jsou ale i oblasti, kde roste jev belonging without believing, to jsou osoby, které cítí sounáležitost s určitou náboženskou tradicí, přestože skutečně věřící nejsou. Ztotožňují se především se základem řádu tohoto náboženství, tím, že náboženství učí děti poslušnosti a vkládá do nich jeho základní hodnotový systém, který považují za důležitý pro společnost.⁸⁸

I americký sociolog Robert Wuthnow poukazuje na to, že nelze lidi rozlišovat na věřící a nevěřící, ale navrhuje jiné rozlišení na seekers a dwellers,

85 PABIAN, Petr. *Český ateismus: příčiny, klady, zápory. Sborník příspěvků z kurzu pro kazatele ČCE, pořádaného Spolkem evangelických kazatelů v Praze 24.–28. ledna 2005.* Knižní SPEKu, sv. 11: 2006. ISBN 80-86211-46-0. Str. 14, 15, 16.

86 HALÍK, Tomáš. *Víra nevěřících.* Dostupné z: <https://youtube.com/vira+nevěřících>.

87 BERGER, Peter. DAVIE, Grace. FOKAS, Effie. *Religious America, Secular Europe?: A Theme and Variations.* Routledge London and New Yourk 2016. ISBN 13: 978-0-7546-6011-8.

88 HALÍK, Tomáš. *Víra nevěřících.* Dostupné z: <https://youtube.com/vira+nevěřících>.

tedy na hledače a na ty již zabydlené ve svém názoru. Ti, kteří jsou ve svých názorech již pevní, jsou tedy dwellers.⁸⁹ Dali by se mezi ně zařadit tradičně věřící osoby, ale také silně zakotvení ateisté. Obě tyto skupiny, jak věřící, tak ateisté se neustále zmenšují. Naopak roste skupina takzvaných seekers, tedy hledačů. Tito seekers hledají spiritualitu, smysl svého života a životní situace, ve které se právě nacházejí. Snaží se zjistit duchovní poselství svého stavu. Těchto hledačů přibývá ve všech skupinách, tedy jak u věřících, nevěřících, tak i u takzvaných Nons.⁹⁰

Jednoznačně vymezit, kdo je věřící a kdo nevěřící, je velmi těžký úkol a často toho nemusí být schopen ani člověk sám. V této souvislosti poukazuje Opatrný na důležitost rozeznávat a respektovat stav, ve kterém se klient cítí být. Křesťan se obvykle nechává automaticky pojmenovávat slovem „křesťan“ nebo také „věřící“. Ale jak je patrné z výše uvedeného, je tu i spousta osob, které nejsou pokřtěné a nežijí v kontaktu s církví. Přesto nejsou tyto osoby právem spokojeni s označením ateisté.⁹¹ Opatrný dodává, že pojmenování ateista bychom měli používat pouze pro osoby, které se tak nazývají samy.⁹²

Kaplan je tu naštěstí pro všechny tyto skupiny lidí, ať se považují za kohokolí. Jak uvádí Opatrný, praxe poukazuje na to, že nejčastěji u kaplana vyhledávají pomoc právě křesťané, ale také osoby, které jinak do církve nepatří.⁹³

V evangeliích se můžeme dočíst o tom, že Ježíš vždy pomohl tomu, kdo u něj pomoc hledal. Nerozlišoval věřící a nevěřící. Stejně tak je tu i kaplan po jeho vzoru pro všechny, kdo jeho pomoc potřebují.

Práce s takto širokou skupinou odsouzených, kdy se každý z příchozích může nacházet v jiné fázi a rozmanitosti spirituality, může být pro vězeňského kaplana nejen výzvou, ale také motivací, nebo naopak demotivací k jeho práci. Tuto problematiku si podrobněji vysvětlíme v následující kapitole.

89 WUTHNOW, ROBERT. *After heaven: Spirituality in America Since the 1950s*. University of California Press. Berkley Los Angeles London: 1998. ANSI Z39.48-1984. Str. 12–15.

90 HALÍK, Tomáš. *Víra nevěřících*. Dostupné z: <https://youtube.com/vira+nevěřících>.

91 Ateista je člověk, který nevěří v Boha a který je proti víře a církvi obecně. – Proglas 2008. Str. 22.

92 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Str. 20–21.

93 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Str. 20–21.

4. Motivace

Prostředí, ve kterém se vězeňský kaplan pohybuje, je velmi rizikové a přináší s sebou značná negativa. Pomineme-li skutečnost, že kaplanova práce probíhá ve věznicích, kde se setkává s množstvím ne vždy přívětivých osob a především s nekončící řadou nešťastných životních příběhů, uvedeme si zde i některá další negativa. A to například vliv prizonizace a vězeňského prostředí na vězeňského kaplana, syndrom vyhoření nebo pocity frustrace, nedostatek uznání, prestiže a nebezpečí, které může při kontaktu s odsouzenými pociťovat.

4.1 Negativa spojená s kaplanskou službou ve věznici

Ať chceme, nebo ne, skutečnost je taková, že prostředí, ve kterém pracujeme, na nás nějak působí a ovlivňuje nás. Proto předpokládáme, že jedním z negativních aspektů, které může vězeňský kaplan vnímat, je takzvaná prizonizace. Prizonizací rozumí Hála vývoj, během kterého se psychickou změnou stane ze svobodného člověka vězeň.⁹⁴ Sochůrek ji popisuje zase jako silné přizpůsobení se životu ve věznici, vlivem kterého nemusí být vězeň po propuštění schopný znovu se začlenit do běžného života.⁹⁵

Tato přeměna se týká především osob ve výkonu trestu, osob, které z tohoto prostředí nemohou svobodně odejít. Přesto se toto působení vězeňského kaplana dotýká. Stejně tak vězeňská kultura, nebo lépe řečeno kultura odsouzených, jejich hodnoty, zvyky, řeč, způsob vyjadřování, ale také vězeňský řád. To vše má určitý vliv na vězeňského kaplana, který tomuto vlivu musí čelit a vypořádat se s ním.

Také neustálé ohrožení a nebezpečí, které při práci ve vězeňském prostředí není vyloučeno, může vystavovat vězeňské kaplany silnému tlaku a emocionálnímu vypětí.

Důležité je proto upozornit na syndrom vyhoření, se kterým se mohou vězeňští kaplani setkat. Ten popisuje Maroon jako psychologický problém, se

94 HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství I: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. České Budějovice: ZSFJU, 1996. ISBN 80-7040-235-0. Str. 65.

95 SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 52.

kterým se častěji můžeme setkat u pomáhajících profesí. Jsou to tedy profese, kde je zvýšená psychická zátěž, která ale není kompenzována viditelnými výsledky nebo oceněním své práce.⁹⁶ Vzhledem k vysoké míře recidivy může vězeňský kaplan pociťovat frustraci, emoční vyčerpání nebo nedostatek osobního úspěchu, z čehož může vzniknout syndrom vyhoření.⁹⁷

Beláňová v této souvislosti poukazuje na důležitost sdílení svých pocitů při prevenci proti syndromu vyhoření. Stejně tak další metody, které vězeňští kaplani používají v boji s frustrací, stresem a syndromem vyhoření. Jako například sport nebo jiná fyzická činnost, oblíbené zájmy, četba či jiné uvolňující techniky.⁹⁸

Dalším negativem, se kterým se vězeňští kaplani mohou během své praxe setkat, je neuznání od okolí nebo také nedostatečná prestiž tohoto povolání. Martínek upozorňuje na to, že někteří křesťané si nemyslí, že člověk, který skončí ve vězení, je hoden pomoci duchovního. Podle nich by se měli duchovní starat spíše o obyčejné lidi, kteří neporušují zákony, a to také proto, že duchovních je málo a sami často všechny fary a kazatelny nepokryjí.⁹⁹

Pro setrvání v takto rizikovém povolání je tedy zcela jistě potřeba silná motivace a také zdroj této motivace, které si popíšeme níže.

4.2 Pojem motivace

Co ale vlastně znamená motivace a jak k ní člověk přijde? Existuje mnoho teorií a výkladů tohoto pojmu. Pro účely této práce si zde několik základních uvedeme.

Nakonečný popisuje motivaci jako proces, který se koná uvnitř naší psychiky. Přičemž tento proces vzniká určitou potřebou a je zakončen chtěným

96 ABDALLAH, Taisir. *Prevalence and predictors of burnout among Palestinian social workers. International Social Work*, 2009, 52.2: Str. 223–233.

97 MAROON, Istifan. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201809. Str. 34.

98 BELÁŇOVÁ, Andrea. *Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. Český lid*, 2018, 105.1: 25–44. Str. 38.

99 MARTÍNEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7. Str. 249.

vnitřním vývojem, jenž je podnícen vnitřními, nebo naopak vnějšími pohnutkami.¹⁰⁰

Vnitřní pohnutky popisuje Gerhart jako něco, co cítíme uvnitř sebe. Přání a touhy, které nás ženou kupředu. Oproti tomu vnější popisuje jako impuls z vnějšku, tedy například finanční odměna, trest apod.¹⁰¹

Podle Halíka je motivace speciální síla, kterou potřebuje každý člověk ke každému jednání,¹⁰² a podle Brookse se jedná o osobitou záležitost, od které se odráží výkon a vytrvalost každého člověka.¹⁰³

Motivace je potřeba také pro zajištění rovnováhy mezi osobními potřebami a povinnostmi, které by měl člověk uskutečnit, přestože se mu nechce, popisuje Plamínek.¹⁰⁴

Kde ale dostatečně silnou motivaci vězeňští kaplani získávají? Již předem předpokládáme biblickou motivaci, zmíníme také motivaci pocházející z historie, ale uvedeme si i další možné motivy k povolání vězeňského kaplana.

4.3 Motivace pramenící z historie

Od samotných počátků křesťanství se setkáváme s lidmi, kteří byli za svou víru nebo kvůli své víře nespravedlivě vězněni či popraveni. Již v Bibli byl vězněn a popraven Jan Křtitel, sám Ježíš nazaretský, nebo následně apoštol Pavel a další učedníci. Dále známe příběh svaté Barbory nebo svatého Ignáce.

Vzhledem k historicky se opakujícímu věznění křesťanů není možné neuvést příklad z nedávné historie, kdy byla za komunismu vězněna celá řada křesťanů. Martínek uvádí, že mezi lety 1948 až 1989 bylo v českých věznicích vězněno více než 1168 duchovních a velké množství věřících křesťanů, jejichž

100 NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. Str. 15.

101 GERHART, Barry; FANG, Meiyu. Pay, intrinsic motivation, extrinsic motivation, performance, and creativity in the workplace: Revisiting long-held beliefs. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, 2015, 2.1: 489-521.

102 HALÍK, Jiří. *Vedení a řízení lidských zdrojů*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-2475-1. Str. 81–85.

103 BROOKS, Ian. *Firemní kultura: jedinci, skupiny, organizace a jejich chování*. Vilém Jungmann. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-763-9. Str. 29.

104 PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení lidí, týmů a firem: praktický atlas managementu*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. Manažer (Grada). ISBN 978-80-247-2448-5. Str. 16.

přesný počet není znám. U všech hrála hlavní roli v uvěznění příslušnost k jejich církvi.¹⁰⁵

Motivace může tedy pramenit z událostí a historických prožitků. Z vlastní zkušenosti s vězněním u sebe, svých blízkých a bližních, nebo třeba soucit a sounáležitost s vězněnými.

Tato motivace byla velmi častým jevem především po pádu komunistického režimu a znovu umožnění návštěv duchovních ve věznicích. Domníváme se však, že v současné době jen málo kaplanů motivují k jejich práci právě prožitky z tohoto období.

4.4 Motivace pramenící z Bible

Jako hlavní motivací k práci vězeňského kaplana vidíme jednoznačně víru. A po vzoru evangelií Ježíše Krista, který miloval i hříšníky, dával důraz na odpuštění, milování svých nepřátel a na skutečnost, že je u každého možná změna, se snažíme konat podobné skutky, poukazuje Martínek.¹⁰⁶

Proto také vidí jasnou motivaci pro práci vězeňského kaplana v diakonii, tedy v pomoci potřebným, která pramení z křesťanských hodnot.¹⁰⁷ Známým příkladem je podobenství z Matoušova evangelia, které obvykle nese název „O posledním soudu“ nebo O ovcích a kozlech (Matouš 25, 31–46), kde se píše:

„Až přijde Syn člověka ve své slávě a s ním všichni andělé, posadí se na trůnu své slávy. Všechny národy budou shromážděny před ním a on je oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů...“

„... Pojd'te, vy požehnaní mého Otce, přijměte za dědictví Království, které je pro vás připraveno od stvoření světa. Neboť jsem hladověl a dali jste mi najíst, měl jsem žízeň a dali jste mi napít, byl jsem cizincem a přijali jste mě,

105 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 43–47.

106 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 18.

107 MARTÍNEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7. Str. 250.

byl jsem nahý a oblékli jste mě, byl jsem nemocný a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení a přišli jste za mnou...“

„... Cokoli jste udělali pro nejmenšího z těchto mých bratrů, to jste udělali pro mě...“¹⁰⁸

Ježíš tedy uvádí za důležité navštívit člověka v nouzi, když potřeboval pomoc, když byl v nesnázích, sám se svou vinou. A to i přesto, že si za svou situaci může ve většině případů sám.

Poslední soud považujeme za možná nejsilněji motivující část Bible, ale zcela jistě není jedinou, která se zabývá vězňenými a vězením.

Martínek uvádí, že se v Bibli dá nalézt až 87 zmínek o této problematice.¹⁰⁹

My si zde uvedeme jen některé:

„Vyved' mou duši z vězení, abych tvé jméno mohl oslavit! Tehdy mě spravedliví obklopí, až mi své dobrodiní projevíš.“ (Žalm 142,8)¹¹⁰

„... abys slepé oči otevřel, abys vyvedl vězně z žaláře a z vězení ty, kdo sedí v temnotě.“ (Izaiáš 42,7)¹¹¹

„Pamatujte na vězně, jako byste byli ve vězení s nimi, pamatujte na trpící jako ti, kdo sami také mohou cítit bolest.“ (Židům 13,3)¹¹²

Kaplan, jakožto duchovní, přichází do věznic zvěstovat možnost spásy, milosti a odpuštění hříchů pro ty, kteří jich upřímně litují. Přichází s myšlenkou z Bible: *„Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš.“ (Jan 8,11)¹¹³* popisuje Martínek.¹¹⁴ Se stejnou zvěstí pracuje i Kuffa ve své knize Kazatel život aneb

108 Bible: překlad 21. století. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

109 MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 87.

110 Bible: překlad 21. století. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

111 Bible: překlad 21. století. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

112 Bible: překlad 21. století. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

113 Tamtéž.

114 MARTÍNEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7. Str. 250.

v nebi najdeš prostitutky, vrahy i zloděje. Poukazuje na to, že každý může dostat druhou šanci, pokud o ni s pokorou požádá, pokud upřímně lituje svých činů a chce svůj život změnit.¹¹⁵ Protože jak je v Bibli psáno: „*Bývalý vězeň se může stát králem, rozený král zase chudákem.*“ (Kazatel 4,14)¹¹⁶

S tím souvisí další pasáž z Bible. Lukáš v ní píše, že: „*Jestliže jsem někoho ošidil, nahradím mu to čtyřnásobně.*“ (Lukáš 19,8)¹¹⁷ Čímž může vězeňský kaplan motivovat vězně k alespoň částečné náhradě škody, kterou napáchali. Uvědomit si svůj prohřešek a postavit se k jeho následkům čelem. Tím může kaplan výrazně pomoci splnit účel trestu a s vidinou pozitivní změny u odsouzeného posílit i svou vlastní motivaci k práci, uvádí Martínek.¹¹⁸

Rádi bychom neopomněli ani tu část z Bible, která se zabývá darem, který nám byl Bohem dán. A to podobenství O hřivnách, které předchází Poslednímu soudu. Matouš v něm píše:

„... *Když přistoupil ten, který dostal pět hřiven, přinesl dalších pět hřiven a řekl: ‚Pane, dal jsi mi pět hřiven a podívej, získal jsem pět dalších.‘ Jeho pán mu řekl: ‚Výborně, dobrý a věrný služebníku! Byl jsi věrný v mále, svěřím ti mnoho. Sdílej radost svého pána...‘*“ (Matouš 25,14–30)¹¹⁹

Vzhledem ke skutečnosti, že spousta kaplanů cítí k tomuto povolání jakési povolání Bohem, může být právě podobenství o darovaných hřivnách, darovaném povolání a vlohách k němu silně motivující.

Skutečnost, že se vězeňský kaplan rozhodne tuto práci vykonávat, je jakousi souhlasnou odpovědí Bohu na pocit jeho povolání k této službě. Samotný vztah k Bohu a s Bohem je pak tou nejsilnější motivací k službě vězeňského kaplana, uvádí Beláňová.¹²⁰

115 KUFFA, Marián. *Kazatel život aneb v nebi najdeš prostitutky, vrahy i zloděje*. Brno: Cesta, 2015. ISBN 978-80_7295-202-1.

116 *Bible: překlad 21. století*. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

117 *Bible: překlad 21. století*. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

118 MARTÍNEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7. Str. 250.

119 *Bible: překlad 21. století*. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.

120 BELÁŇOVÁ, Andrea. *Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory*. Český lid, 2018, 105.1: 25-44. Str. 39.

4.5 Sebeaktualizace

Další možnou motivací, která je velmi podobná podobenství O hřivnách nebo samotnému pocitu „povolání od Boha“, avšak je z ní odejmuta teologická podstata věci, je takzvaná sebeaktualizace.

Maslow popisuje, že každý člověk má pro nějaké povolání nebo jednání specifické vlohy. Díky nim je doslova přitahován a motivován k tomuto jednání, a to konkrétně pocity napětí a nepokoje, které zmizí pouze za předpokladu, že se těmto aktivitám začne věnovat. Herec musí hrát, zpěvák musí zpívat. Dle Maslowa je to přirozenost daného člověka, které by měl být věrný. Nebo také jak říká: „*Čím člověk být může, tím být musí.*“¹²¹

4.6 Prosociální jednání

Prosociální jednání bychom mohli popsat jako snahu pomáhat druhým lidem. Především pak takovým, kteří se ocitnou v nouzi, popisuje Nakonečný. Toto pomáhání s sebou nese určité oběti, něčeho se člověk vzdává ve prospěch někoho jiného.¹²² Zdroj motivace k tomuto jednání se snažilo najít hned několik autorů.

Například Boehnke se domnívá, že tak člověk činí proto, že tohoto jednání cítí pocit zadostiučinění. Jeho jednání vede jednoduše k cíli, s jehož hodnotami se ztotožnil.¹²³

Podle Nakonečného je motivem ale něco jiného. Domnívá se, že zásadním motivem pro prosociální jednání je pocit empatie. Pro člověka, který se dokáže snadněji vcítit do složité životní situace někoho jiného, je prosociální chování, tedy pomáhání mnohem přirozenější, než je tomu u osob, které tuto vlastnost nemají tak silně vyvinutou.¹²⁴

121 MASLOW, Abraham Harold. *Motivace a osobnost*. Přeložila Pavla LE ROCH. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1728-2. Str. 68, 69.

122 NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. Str. 525.

123 BOEHNKE, Klaus, et al. Developmental pattern of prosocial motivation: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1989. Str. 219–243.

124 NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6. Str. 531.

K práci vězeňského kaplana může člověka přivést mnoho aspektů, včetně náhody. Zásadní je ale motivace u tohoto povolání vydržet v plném nasazení a psychické síle. Každého kaplana v tomto povolání drží něco jiného. Někoho vnitřní touha v podobě sebeaktualizace, prosociální chování, vlivy z minulosti, nebo silná motivace pramenící z Bible. Nemusí být ale výjimkou, že práce s odsouzenými vězeňského kaplana prostě jen baví, naplňuje a vidí v ní smysl.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Výzkum

„Promýšlet, sledovat, tázat se na svět kolem nás, na věci závažné i věci obyčejné, je základním východiskem společenských věd,“ popisuje Novotná. Jak dále uvádí, nejvhodnějším způsobem, jak věci kolem sebe poznat, je v sociálních vědách právě výzkum.¹²⁵

A právě skrze ten budeme v následující kapitole zjišťovat motivaci vězeňských kaplanů k jejich práci.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, práce vězeňského kaplana probíhá na velmi rizikovém místě. Pro setrvání v tomto povolání je proto důležitý silný zdroj motivace.¹²⁶ Kde ale kaplan získává potřebnou sílu pro setrvání v tomto povolání a jaká je jeho motivace k této práci?

To jsou jen některé otázky, kterým se v následujícím výzkumu budeme věnovat.

5.1 Výzkumný problém

Jak již bylo výše řečeno, tento výzkum se bude zabývat motivací vězeňských kaplanů. Budeme se tedy snažit pochopit chování samotných kaplanů v sociálním prostředí, ve kterém jejich práce probíhá. Budeme zjišťovat, kdo jsou, co a jak dělají, kde a kdy jejich práce probíhá nebo jak dlouho již tuto práci dělají. Především se ale budeme soustředit na to, proč tuto práci dělají a co je i přes všechna negativa nadále k tomuto povolání motivuje.

Právě při řešení otázky, proč se budeme snažit hledět na individualitu, jedinečnost a specifičnost každého kaplana. Budeme hledat u jednotlivých kaplanů události a prožitky společné, ale také odlišné. Okolnosti takové, které

¹²⁵ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3. Str. 9.

¹²⁶ MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Česká biblická společnost 2022. ISBN 978-80-7545-122-4. Str. 189.

vedou v kontextu individuální životní cesty k motivaci k setrvání v kaplanské službě ve věznicích.

V souvislosti s těmito skutečnostmi formulujeme výzkumný problém jako: Zjišťování motivace vězeňských kaplanů pomocí polostrukturovaného rozhovoru. A to konkrétněji: Zjišťování motivace v jejich službě setrvat i přes veškeré překážky, které je v rámci jejich povolání provázejí.

5.2 Výzkumné otázky

Vymezení výzkumného problému je sice zásadní, ale stále obecné. Pro ještě větší zúžení nám proto poslouží výzkumné otázky. Pomocí nich upřesníme směr výzkumu a v závěrečné fázi práce na tyto otázky odpovíme.

S vědomím vést kvalitativní výzkum otevřeně, flexibilně a s co největší pružností budeme pracovat s následujícími výzkumnými otázkami:

- Jaké jsou hlavní motivy, které drží vězeňské kaplany v jejich povolání?
- Co má podpůrný vliv na motivaci vězeňských kaplanů?
- Jak ovlivňuje motivaci vězeňských kaplanů míra podpory okolí?
- Jaké aspekty mohou mít negativní nebo demotivační vliv na vězeňské kaplany?

5.3 Cíl výzkumu

Stejně jako výzkumné otázky i cíle výzkumu vymezují a doplňují výzkumný problém a jsou nám oporou při tvorbě výzkumu. A to především tím, že zamezují případnému odchýlení se od směru výzkumu, který byl zamýšlen, vysvětluje Novotná.¹²⁷

Cílem výzkumu této práce, jak již vyplývá z výzkumného problému a výzkumných otázek, je zjistit, jaké faktory motivují vězeňské kaplany setrvat v jejich povolání.

¹²⁷ NOVOTNÁ, Hedvika. ŠPAČEK, Ondřej. ŠŤOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, Magdaléna. Metody výzkumu ve společenských vědách. FHS Praha 2019 ISBN 978-80-757-052-9. Str. 271.

Toto je cíl, kterého se budeme v následujícím výzkumu držet a ze kterého budeme v diskusi vycházet.

5.4 Popis výzkumné prostředí

Jak již víme, objekty tohoto zkoumání neboli respondenti jsou vězeňští kaplani. Subjektem zkoumání je zase jejich motivace k práci. Z výše uvedené teoretické části také víme, že vězeňský kaplan je povolání v rámci Vězeňské služby České republiky. Těchto osob je v zaměstnaneckém poměru v současné době celkem 59. A působí ve věznicích a vazebních věznicích po celé České republice.

Vězeňská duchovní služba popisuje kaplany jako duchovní, které jejich církev vybrala a zmocnila k práci ve věznicích. Tam mají na starosti duchovní a pastorační práci s odsouzenými, skrze kterou naplňují Ježíšův odkaz neboli pomáhají potřebným. Také svou prací pomáhají k plnění účelu trestu a motivují odsouzené ke změně postojů a životních hodnot, které je do věznice přivedly.¹²⁸

Kaplani svou službu ve věznicích provozují především v místech tomu určených, tedy ve vězeňských kaplích nebo svých kancelářích. Není však výjimkou, že kaplan dochází za odsouzeným přímo k němu do cely, nebo se s odsouzenými setkává na jiných místech ve věznici, nebo v případě speciálních aktivit i mimo ni.

5.5 Osobní předporozumění výzkumného tématu

Během studia Evangelické teologické fakulty mě oslovil Ježíšův odkaz k pomáhání potřebným. Především pak Evangelium podle Matouše. Pro naplnění tohoto odkazu jsem si vybrala dobrovolnickou práci v programu, který se věnuje odsouzeným. V rámci tohoto programu již více než dva roky napomáhám klientům ve výkonu trestu připravit se na život mimo věznici.

V rámci programu jsem měla možnost do problematiky vězeňství více proniknout, osobně věznice navštívit, ale také se seznámit s několika

¹²⁸ Duchovní služba. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/duchovni-sluzba-1>.

vězeňskými kaplany a s jejich prací přímo ve věznici. Oslovilo mě nejen konkrétní povolání vězeňského kaplana, ale také různé osobnostní rysy a specifické životní osudy kaplanů, které je během jejich povolání provázejí. Rozhodla jsem se proto podrobněji prozkoumat vězeňské kaplany a jejich motivaci v této diplomové práci.

5.6 Výzkumná metoda

Vězeňských kaplanů v rámci České republiky není příliš velký počet. Proto jsme nevyhodnotili kvantitativní způsob sběru dat jako dostačující. Také životní cesta, osobnostní nastavení a motivy k výkonu tohoto povolání jsou zcela individuální u každého z kaplanů. Je proto třeba prozkoumat je hlouběji způsobem, který umožňuje individuální práci s každým respondentem. Pro tyto potřeby se nám jeví jako nejvhodnější způsob kvalitativní výzkum.

5.7 Technika získávání kvalitativních dat

Technik tvorby dat pro kvalitativní výzkum je široká škála. Známe například pozorování, introspektivní přístup, extrospektivní přístup, moderovaný rozhovor, různé druhy interview a jiné, popisuje Miovský.¹²⁹

Námi stanovený výzkumný problém vyžaduje zjišťování informací především o vnitřních pocitech a myšlenkách. Tato data se nedají získat pouhým pozorováním nebo jinými technikami kvalitativního nebo kvantitativního výzkumu. Nejvhodnější se nám pro zjištění všech skutečností jeví využití polostrukturovaného rozhovoru, který je možné v průběhu upravovat dle potřeb a směru, jímž se rozhovor ubírá.

¹²⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4. Str. 141.

5.8 Výzkumný vzorek

Jak již bylo několikrát zmíněno, dle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky působilo v roce 2022 v českých věznicích 59 kaplanů v pracovním poměru plném nebo zkráceném. Bylo rozhodnuto, že pro výzkumné potřeby této práce a dostatek dat k výzkumu bude potřeba získat alespoň pět vězeňských kaplanů. Kritériem pro jejich výběr byla především ochota rozhovor uskutečnit. Pro dostatečnou pestrost dat byla snaha vybírat vězeňské kaplany z různých věznic a vazebních věznic v České republice. Kaplany z různých křesťanských církví a různého pohlaví.

S některými vězeňskými kaplany byla navázána domluva o budoucím rozhovoru již během minulých setkání v rámci dobrovolnické činnosti nebo na různých besedách týkajících se duchovní služby ve věznicích. Další kontakty byly získány s pomocí vedoucího diplomové práce a podpory v církevním sboru. Pouze jeden vězeňský kaplan byl kontaktován bez jakékoli spojitosti a předchozího kontaktu e-mailem.

Spolupráci se nakonec podařilo domluvit a rozhovor uskutečnit s osmi vězeňskými kaplany z různých míst v České republice. Tři z těchto kaplanů se hlásí k římskokatolické církvi, dva k církvi bratrské, dva k adventistům sedmého dne a jeden k Českobratrské církvi evangelické. Z těchto kaplanů bylo šest mužů, dvě ženy a žádný z nich nepracuje ve stejné věznici nebo vazební věznici.

5.9 Způsob sběru dat

Jako nejvhodnější způsob pro sběr dat byl uznán polostrukturovaný rozhovor. Ten je tvořen 22 základními otázkami, jejichž zodpovězení považujeme za zásadní.

Otázky z rozhovoru můžeme rozdělit do čtyř skupin. První skupinou byly otázky demografické, ve kterých byl zjišťován věk respondentů, jejich vzdělání a příslušnost k církvi. Ve druhé skupině byly zjišťovány hlavní motivy ke kaplanské službě. Třetí skupina zkoumala vlivy na motivaci kaplanů. A to například výše pracovního úvazku nebo délka výkonu práce. Jaký má vliv práce s věřícími nebo naopak nevěřícími či finanční ohodnocení.

Čtvrtou kategorií tvořily otázky týkající se podpory vězeňského kaplana ať již se strany církve, rodiny nebo někoho jiného z okolí. Pátou skupinou byla zjišťována možná negativa nebo případná demotivace. A poslední otázkou bylo závěrečné zhodnocení vlastní práce vězeňského kaplana.

Vzhledem k možnostem, které polostrukturovaný rozhovor nabízí, jsme se v průběhu rozhovoru měli možnost respondentů doptávat a pokládat další doplňující otázky, které daly rozhovoru větší autenticitu a hloubku.

Otázky byly kladeny v průběhu rozhovoru tak, aby byl rozhovor plynulý a aby se v jeho průběhu cítil respondent příjemně. Demografické otázky byly proto zařazeny na začátek a otázky negativnějšího nebo osobního charakteru až na závěr.

5.10 Místo rozhovoru

Polostrukturovaný rozhovor byl s kaplany veden osobně během předem domluvených schůzek. Některá setkání probíhala v kavárnách, jiná v kancelářích vězeňských kaplanů. Ve všech případech se jednalo o klidná a předem pečlivě domluvená místa.

5.11 Etická pravidla

Z hlediska etiky a zároveň pro lepší pocit a případnou otevřenost respondentů pro nás bylo důležité poskytnout záruku toho, že získaná data nebudou zneužita a že budou sloužit pouze pro studijním účely. Také zdůraznění možnosti rozhovor bez udání důvodu přerušit, ukončit, nebo na položenou otázku neodpovědět bylo nutné.

Pro tyto potřeby byl sestaven informovaný souhlas, který v sobě potřebné náležitosti a informace obsahuje. Respondenti se v něm dále měli možnost rozhodnout, zda chtějí zůstat v anonymitě, nebo zda jim uveřejnění jména nebude vadit.

Před zahájením samotného rozhovoru byli respondenti nejprve obeznámeni s tématem a cílem této práce a následně seznámeni s obsahem informovaného souhlasu.

I přes to, že všichni respondenti souhlasili s uveřejněním jména, rozhodli jsme se zachovat anonymitu a jejich jména v této práci neuveřejnit. Data od nich získaná zde budou uváděna pod stanovenými čísly každého kaplana.

6. Analýza výzkumu

Pro snadnější práci se získanými daty bylo nutné rozhovory nejprve vizualizovat, a to pomocí transkripce neboli přepisů rozhovorů. Jako forma přepisů byla pro tuto práci zvolena redigovaná transkripce, tedy způsob, kdy se nejedná o doslovný přepis rozhovoru, přestože smysl a význam zůstávají stejné.

Následovalo podrobné a opakované čtení získaného materiálu, během kterého byla snaha najít v kontextu odpovědi na výzkumný problém, vymezený v počátcích výzkumu.

Během pročitání rozhovorů byly průběžně dělány poznámky a zachycovány myšlenky, které při čtení přicházely.

Text byl také v průběhu čtení selektován a byly z něj odstraněny pasáže, které byly zavádějící, nepodstatné a nevedly k zodpovězení výzkumných otázek.

Součástí čtení materiálu bylo i porovnávání aktérů tohoto výzkumu, jejich myšlenek, pocitů, aktivit a chování, zkušeností a prožitků. V průběhu porovnávání byla data segmentována a následně kódována za podpory speciálního softwaru na jednotlivé skupiny podle témat. Vzniklá témata budeme podrobněji popisovat níže.

6.1 Základní údaje o respondentech

Na začátku si uvedeme základní údaje pro lepší porozumění zkoumaného vzorku respondentů. Popíšeme si zde věkové rozhraní, vzdělání, příslušnost k církvi, místo působnosti, délku úvazku nebo také období, po které tuto službu vykonávají.

Věkové rozmezí respondentů, se kterými byl rozhovor veden, bylo mezi 49 a 63 lety, z hlediska psychologie se tedy nachází v období starší dospělosti. Všichni mají vysokoškolské vzdělání v oboru teologickém, nebo příbuzném. Někteří k němu připojili i studium dalších oborů a kvalifikací, přičemž některé z těchto kvalifikací jim napomáhají k vyšší odbornosti při práci s odsouzenými.

Mezi respondenty je absolvent psychoterapeutického výcviku, speciální pedagog, pedagog nebo sociální pracovník.

Z hlediska vyznání se respondenti hlásí k římskokatolické církvi, adventistům sedmého dne, církvi bratrské a k Českobratrské církvi evangelické.

Část respondentů je mužského pohlaví a část ženského pohlaví. V kaplanské službě působí v rozmezí 5 až 30 let.

Přestože vzhledem k zachování anonymity neuvedeme přesné názvy věznic ani měst, ve kterých respondenti působí, můžeme alespoň říci, že se nacházejí v pěti různých krajích v České republice a žádný z respondentů nepůsobí ve stejné věznici.

Kaplani, se kterými byl tento rozhovor veden, jsou v zaměstnaneckém poměru k Vězeňské službě ČR, tedy kaplanská služba je zároveň jejich povoláním, nejedná se tedy o dobrovolnickou činnost. Tuto činnost vykonávají převážně na zkrácené úvazky, několik dní v týdnu a mají k ní další zaměstnání. Někteří uvádějí, že mimo kaplanskou službu učí na školách, jsou faráři nebo pastoračními pracovníky v církvi. Mají psychoterapeutickou praxi nebo vedou neziskové organizace. Současně se o dalším zaměstnání zmiňují i respondenti, kteří uvedli, že pracují jako vězeňští kaplani na plný úvazek.

6.2 Křesťanská motivace

Respondenti uvádějí křesťanskou motivaci k této službě. Tu popisují jako impuls sestoupit, sloužit a doprovázet odsouzené, kteří se nacházejí v situaci osobního utrpení nebo v těžké životní situaci. Vnímají odsouzené jako kandidáty Božího království a jako silný motiv pro tuto práci vidí Evangelium podle Matouše o „Posledním soudu“.

Uvádějí, že z víry čerpají nejen motivaci, ale také sílu v této práci vytrvat.

Jeden z respondentů uvádí, že kaplanská služba je pro něj projevem spirituality, tu cítí právě ve službě. Když pomáhá lidem připadá si užitečný, a to mu dává smysl.

I ostatní se shodují v tom, že právě motiv pomáhat bližním je velmi silným pohonem v této práci, pomáhat jim k Bohu, napomoci jim skrze Kristovu lásku změnit radikálně život, jejich hodnotovou orientaci, přemýšlení,

postoje a názory. Nevěřícím zase ukázat etické normy a zákony, které vycházejí z Božího principu. Dát jim pocit, že i oni mohou být milovaní a že o ně někdo stojí. Naděje v Boží působení. To je to, co respondenti popisují jako motivaci z víry.

6.3 Kreativita a pestrost práce

Výrazná shoda u respondentů nastala v popisu toho, co je na kaplanské službě baví. Kreativita a pestrost zde hrají hlavní roli. V této souvislosti uvádějí program zacházení, kde mají volné pole působnosti a který jim umožňuje tvůrčí práci s klientem. Tu si mohou přizpůsobit podle toho, co klienty baví a zajímá, co je rozvíjí a co je samotným kaplanům blízké. Jako příklad aktivit uvádějí divadelní kroužky, hudební kapely, tvorbu různých prezentací, rozbor zhlédnutých filmů nebo sportovní aktivity. Práce v tomto programu je, jak několikrát zdůrazňují, velice baví a umožňuje jim kreativně působit na odsouzené. Ti během těchto činností mnohdy zažijí svůj první úspěch nebo pocit ocenění v životě. Ten náhlý zájem odsouzených, nadšení a proměna je to, co popisují jako motivační. Zároveň uvádějí, že je tímto jejich práce obohacuje a cítí při ní osobní růst, práce jim tak více dává, než bere.

6.4 Zájem o odsouzené

Také zájem o osudy odsouzených a naslouchání jejich příběhům je jedním z aspektů, o kterém se respondenti v rozhovoru opakovaně zmiňují. Popisují, že skutečnost, že mohou životní příběhy svých klientů nést alespoň částečně s nimi, utvářet je nebo v jejich příběhu napomoci k něčemu, co je smysluplné, jim dává potřebnou motivaci k samotné práci, ale především k tomu, aby je kaplanská služba bavila.

Chtějí tím také odsouzeným dávat pocit, že i oni mají svoji cenu, vážnost a lidskou hodnotu.

Považují za důležité zúčastněným nasloucháním poskytnout odsouzeným zpětnou vazbu a ukázat jim jiný úhel pohledu. Ukázat jim rozměr

spojený s jejich vírou a podpořit je tak v jejich situaci, rozvoji, případně v přijetí viny. Díky tomu je jejich práce baví, vidí v ní smysl a motivuje je.

6.5 Obdarování

Někteří respondenti se zmiňují o vnitřním impulzu, který je k této práci vede. Nemyslí tím konkrétní motiv, ale spíše vnitřní pocit. Dojem, že se cítí v této práci jako ryba ve vodě, že se v této práci našli, zmiňuje většina respondentů.

Někteří vyjadřují názor, že každý člověk by tuto práci dělat nemohl, že pocítují osobnostní nasměrování, nebo jinak také vnitřní obdarování k této práci, díky čemuž je tato práce baví a dělají ji dobře.

Respondent č. 8 uvádí, že: *„Povolání kaplana vnímám jako povolání Boží, skrze které plním úkol, který jsem od Pána Boha dostal.“* Další doplňuje, že *„tato služba je jednou ze stěžejních věcí, které mi naplňují smysl života, a to nemůže říct zdaleka každý“*.

6.6 Pocit smysluplnosti

Respondenti uvádějí pocit smysluplnosti a hodnoty této práce. Popisují, že z jejich pohledu je kaplanská služba potřebná a důležitá. Sami byli svědky Božího působení ve věznicích.

Někteří popisují, že zažili obrácení odsouzených k víře, jejich proměnu během práce s nimi, náhlý zájem začít studovat Bibli nebo uvědomění si svých činů. Tím jako by se proměňovala i celá vězeňská populace.

Skutečnost, že mohou být při této proměně a novém nasměrování odsouzených přítomni a podílet se na něm, vnímají respondenti jako povzbudivé a silně motivující.

Dále popisují jako zdroj motivace kontakty s bývalými klienty nebo s jejich rodinnými příslušníky, kteří se jim často ozývají a dávají o sobě vědět, jak se jim daří. Jeden z kaplanů popisuje situaci, kdy za ním přišla manželka odsouzeného poděkovat, že jejího muže změnil k lepšímu. Další uvádějí situace, kdy se bývalí klienti přišli zeptat na radu, nechat pokřtít dítě, oddat

nebo s celou rodinou navštívili bohoslužbu. „*To si pak člověk řekne, že to mělo smysl, že to je ta motivace, proč to vlastně dělám,*“ konstatuje respondent.

6.7 Podpora okolí

Respondenti uvádějí, že podporu vnímají jako motivační aspekt k jejich práci. Za nejdůležitější vnímají převážně podporu v rodině, ženatí/vdané pak v partnerovi. Vyjadřují, že bez jejich souhlasu a podpory by snad ani nebylo možné se tomuto povolání věnovat. Zájem rodiny a partnera, to, že se zeptají, jak se daří v práci, nebo že jim poskytnou zpětnou vazbu a nezúčastněný názor, jim dává silný pocit podpory.

Dále respondenti vnímají podporu ze strany církevního společenství v mnoha ohledech. Zájem ze strany spolubratrů a sester, to, že si mohou s někým promluvit. Také zmiňují sborové a farní finanční sbírky, díky kterým bylo možné v dobách krize pořídit sociální balíčky nebo jinak podpořit různé projekty pro odsouzené. Podporu církevního společenství vnímali i při nákupu Biblií nebo poštovních známek do věznic.

Jeden z respondentů popisuje, že v rámci jeho farnosti pořádají dokonce každoročně bohoslužbu, při které bývalí vězni vystupují spolu s dalšími duchovními hosty.

Podporu z církevního společenství vnímají respondenti většinou již v samotném akceptování přítomnosti odsouzených nebo v přijetí propuštěných vězňů při běžných farních událostech, jako jsou bohoslužby, brigády a jiné slavnosti. Velkým krokem podpory, se kterým se ze strany církevního společenství setkali, je i záruka odsouzenému při podmíněném propuštění, snaha pomoci při hledání bydlení a zaměstnání nebo v modlitbách za duchovní službu ve věznicích.

Respondent č. 2 vidí podporu také v tom, že církevní společenství svému kazateli tuto práci umožní dělat, sám se v minulosti setkal se situací, kdy mu díky „*zkostnatělému dogmatismu*“, jak popisuje, nebyla práce vězeňského kaplana vůbec umožněna. „*Je to sice více jak dvacet let, dnes by si to již nikdo nedovolil, ale tehdy propojení farář, kaplan nebylo tak časté, proto mi to zakazovali,*“ popisuje.

Silnou podporu spolu s reflexí od bývalých klientů, propuštěných vězňů, kteří se za roky spolupráce stali spíše přáteli, popisují respondenti za velmi účinnou.

V neposlední řadě shrnují podporu institucionální od Mezinárodního vězeňského společenství, Vězeňské duchovní péče, od vedení věznice nebo hlavního kaplana.

Výjimkou je respondent č. 1, který necítí podporu v kaplanské službě z žádné z uvedených stran. Uvádí, že rodinu nemá a jeho komunita se o jeho práci nezajímá. V případě ostatních lidí má pocit, že se nejedná o zájem, ale spíše o zvědavost, protože lidem jeho práce často připadá „bulvární“. Necítí v nich ale v žádném ohledu podporu. Tu však, jak tvrdí, od nikoho nepotřebuje.

6.8 Vztahy ve věznici

Většinově respondenti považují vztahy na pracovišti za velmi důležité a v případě dobrých vztahů za podpůrné v motivaci k jejich práci. Dobré vztahy s kolegy a nadřízenými dle respondentů umožňují kaplanovi dělat práci kvalitněji a s větší lehkostí. Názory respondentů se shodují v tom, že vězeňský kaplan nemůže být sólový hráč. Vztahům a spolupráci s personálem dávají velkou váhu. Domnívají se, že sólový hráč by v tomto povolání dlouhodobě nevydržel. Jejich pohled je takový, že vězeňský kaplan je tu nejen pro odsouzené, ale také pro vězeňský personál. Díky budování přátelských vztahů s odborným personálem a následné hladké spolupráci je jeho práce kvalitnější a komplexnější.

Dobré vztahy s personálem zmiňují i v případě kontaktu za zdmi věznice nebo v krizových situacích. V situacích, kdy jsou osloveni o podporu a pomoc, vedení pohřbu, křtu nebo když i nevěřící zaměstnanci přijdou na bohoslužbu mimo věznici. Těchto vztahů a projevů důvěry ze strany personálu si váží a vnímají je jako silně motivující.

Jeden z respondentů uvádí, že se již v praxi setkal s kaplany, kteří kvalitní vztahy s personálem z různých důvodů neměli, domnívá se, že i to přispělo k jejich odchodu z kaplanské služby.

Tuto myšlenku potvrzují i zkušenosti dalších respondentů, kteří popisují, že k jejich dočasnému odchodu z této služby nebo přemístění do jiné věznice skutečně vedly nefunkční nebo problematické vztahy na pracovišti.

Naopak dobré vztahy s vězeňským personálem a vedením věznice vedly v jednom případě k návratu do věznice po krátké pauze, která nastala u respondenta z rodinných důvodů. Tento respondent uvedl, že již neměl v plánu se do této služby vrátit, zpětná vazba od ředitele věznice a dalších lidí ho přesto k návratu znovu namotivovala a přesvědčila. Ředitel kaplana opakovaně vyhledal, vyjádřil přesvědčení o jeho obdarování, schopnostech k této práci a podal natolik pozitivní reflexi o jeho předešlé činnosti duchovního ve věznici, že tím respondenta přesvědčil k návratu.

Pouze jeden respondent tuto zkušenost nesdílí. Nevyvrací však, že v případě pozitivních vztahů může být práce příjemná, a připouští jiný rozměr motivace. Popisuje svou zkušenost za značně specifickou, vzhledem k začátku svého povolání krátce po sametové revoluci. Stejný vězeňský personál, který zde působil i do převratu, jeho službě nerozuměl a spíše z jeho strany vnímal podezíravost a dohled než přátelství. Ani po letech se nepodařilo tento vztah navázat. Přesto uvádí, že to nikdy nevnímal jako překážku, a v tomto povolání vydržel doposud.

6.9 Finanční ohodnocení

Každý z respondentů vnímá vliv finančního ohodnocení na motivaci ke kaplanské službě rozdílně. Většinově uvádí, že není možné se zcela oprostít od finanční stránky kaplanské služby. I peníze jsou potřeba, shodují se. Především pak v období, kdy jsou živiteli rodiny nebo mají děti. Finanční ohodnocení však necítí jako zdroj pro inspiraci k této práci. Peníze vnímají spíše jako podpůrný prvek, který mají až na několikátém místě v žebříčku hodnot ve vztahu ke kaplanské službě. Naopak kladou důraz na nutnost vnitřní motivace k této práci.

Jiný názor měl respondent, který uvedl, že kaplanskou službu bere jako zdroj obživy a že jako dobrovolník by tuto práci nedělal. Opakem toho bylo vyjádření respondenta, který popisuje, že vše, co si kaplanskou službou vydělá,

utrátí za náklady na dojíždění do věznice, tudíž dělá tuto službu prakticky zdarma.

6.10 Věřící / nevěřící odsouzený

„Pán Bůh pošle lidi, kteří potřebují naši práci. Neřeším, zda jsou věřící, nebo nevěřící,“ popisuje jeden z respondentů. Ostatní odpovídali v souladu s ním. Skutečnost, že je odsouzený věřící nebo nevěřící, nemá na jejich motivaci žádný vliv, potvrzují. Hodnotově je pro ně stejný člověk věřící jako nevěřící. Navíc upozorňují na fakt, že v co a jak člověk skutečně věří, je velmi složité.

Uvádí, že skutečně věřících se ve věznici nachází minimum. Formálně věřících o něco více a nevěřících naprostá většina. Popisují, že případné očekávání toho, že bude vězeňský kaplan pracovat především s věřícími, by působilo značně demotivačně.

Společným rysem byl dále popis pohnutek, které podle jejich názoru odsouzené do kaple za kaplanem přivádějí. Díky kaplanovi mohou například na hodinu odejít ze svého oddílu, kde je velký počet lidí, do kaple, kde je naopak klid a kde mohou zažít něco hezkého a příjemného. V některých případech u něj hledají zvýhodnění, zábavu nebo podporu.

Rozdíl u skutečně věřících pocítují v tom, že ti na rozdíl od nevěřících vědí, proč do kaple chodí. Případné setkání s věřícím odsouzeným považují za milé a podpůrné při navazování prvního kontaktu a výběru témat pro další rozhovory a práci s klientem.

6.11 Postpenitenciární péče

Někteří respondenti uvádí, že by na ně lepší postpenitenciární péče působila motivačně. Za předpokladu, že by odborníci z řad odborného personálu věznice před propuštěním efektivněji spolupracovali s odborníky mimo věznici, kteří si po propuštění klienta převezmou.

Zároveň uvádějí, že i oni sami se na postpenitenciární péči podílejí. Často s klientem neztrácejí kontakt ani po propuštění. Některé klienty doprovázejí a pomáhají jim po delší dobu. Poukazují na fakt, že propuštěné

osoby jsou vystaveny velkému tlaku okolností. Situaci, ve které se nacházejí, když nemají rodinu, dostatek financí, aby mohli normálně žít, označují respondenti za kritickou, ne-li zcela neprůchodnou. Přestože by, dle jejich názoru, neměla být postpenitenciární péče v režii kaplana, málokterý se jí ve skutečnosti dokáže vyhnout. Popisují pomoc s hledáním ubytování, práce nebo při nákupu mobilního telefonu.

Dále uvádějí, že sami již vědí, na koho a kde se mimo věznici obrátit a kam přesně svého klienta odkázat. Přesto vyjadřují lítost nad skutečností, že necítí žádnou redukci tohoto stavu od státu. Popisují, že je každý měsíc propuštěno 1400 odsouzených, ale postaráno je, dle jejich zkušeností, jen o zlomek z nich.

Jeden z názorů na postpenitenciární péči se s ostatními rozchází. Respondent se domnívá, že je tato péče ve většině případů zbytečná. Usuzuje, že stálého recidivistu již není možné změnit, že má v sobě silně zakořeněný vzorec chování, který je daný již jeho dětstvím a komunitou, ve které se pohyboval. Považuje za těžké se z tohoto kruhu vymotat a osobu kaplana nebo pracovníka postpenitenciární péče označuje za pouhého pozorovatele a asistenta při destrukci osobnosti odsouzeného. Ze své zkušenosti považuje za adekvátní a vhodnou pomoc osobám, které se do vězení dostaly jednorázovým impulzivním chováním.

6.12 Negativní aspekty a pocit vyhoření

Respondenti zmiňují několik různých aspektů, které na ně mohou mít negativní vliv. Některé respondenty vyčerpává těžkopádnost a nepružnost systému nebo nedostatek odborného personálu. Jiné extrémní ztráta svobody, která nastává po vstupu do věznice, nebo stav, kdy je jejich práce pohlčí natolik, že začíná trpět osobní život. Také tendence k pokusům o sebevraždu u odsouzených uvádějí někteří jako velmi vyčerpávající a frustrující.

Opakovaně uváděným rysem u několika respondentů je pak složitost vztahů s některými zaměstnanci věznice nebo složité situace na pracovišti, které vyžadují velkou ohleduplnost, míru tolerance a sílu udržet si svůj hodnotový systém.

Vysoká míra administrativy byla shodně uvedena u všech respondentů. Respondenti si uvědomují, že je administrativa nutná, avšak mají pocit, že jim ubírá čas, který by raději trávili rozhovory a prací s odsouzenými.

U jednoho z respondentů se objevuje specifický pocit z českého soudnictví, které považuje za nespravedlivé. Dokonce se domnívá, že někteří odsouzení jsou ve věznici nevině. V této souvislosti pocituje bezmoc z toho, že jim nemůže více pomoci.

I pohled na život mimo věznici je aspekt, který respondenti popisují. Život, díky svým zkušenostem z věznice, nyní považují za mnohem složitější a uvědomují si, že je společnost více narušená, než si mysleli.

Za přímo demotivující popisují situaci, kdy klient, o kterého se starali, neposlechne jejich rady, vrátí se k původním vzorcům chování, které ho dovedou opět do věznice. Jeden z respondentů v této souvislosti uvádí, že v těchto situacích mívá pocity marnosti ze zbytečně stráveného času s klientem.

Respondenti se dále vyjadřují k syndromu vyhoření. Popisují, že se setkali s několika kolegy, kteří museli odejít z důvodu vyhoření nebo demotivace ze svého zaměstnání. Většinou se však jednalo o dozorce nebo jiný personál věznice. Dle jejich názoru není vyhořelý, demotivovaný duchovní tak častým jevem. Sami však uvádějí, že i oni se syndromu vyhoření bojí a považují ho za reálnou hrozbu. Pracují proto se sebou, aby jeho rozvoji zabránili. Aktivně provozují své oblíbené koníčky, setkávají se s přáteli a mají ověřené rituály, které jim v psychohygieně pomáhají. Na konkrétní případy vyhořelých vězeňských kaplanů si však vzpomínají a jsou toho názoru, že by bývala mohla pomoci supervize. Z dalších, stále ještě pracujících kolegů kaplanů mají někteří pocit vyčerpanosti.

Jeden z respondentů uvádí, že i on sám začal po dvaceti nebo třiceti letech v této službě cítit pocity vyhořelosti. Měl pocit, že již nemá svou práci kam posunout, že vyčerpal svou pracovní kapacitu. Pomohlo mu až zkrácení úvazku a částečná změna povolání.

Další z respondentů uvádí příklad, kdy mu kolega kaplan řekl, že odchází, protože ho tato práce přestala naplňovat a je z ní vyčerpaný. V této práci přitom působil pouze čtyři nebo pět let. Domnívá se proto, že životnost kaplana je deset, maximálně patnáct let. Po tomto období nastává v práci rutina a s ní proces vnitřního vyhořívání ve smyslu ztráty motivace. Sám potvrzuje, že

i on měl tento pocit. Přesto poukazuje na fakt, že díky svému zápalu pro tuto práci se mu podařilo proces vyhořívání zpomalit. V procesu syndromu vyhoření však shledává určitou periodu. Svou zkušenost shrnuje tak, že zná kaplany, kteří tuto práci dělají třicet let a stále je to baví. Zná však i takové, kteří již po pěti letech nemohou. Domnívá se proto, že záleží především na osobním nastavení daného člověka a na motivaci, proč tuto práci dělá.

6.13 Shrnutí analýzy

V této části si shrneme analýzu polostrukturovaných rozhovorů, které byly vedeny s osmi vězeňskými kaplany. Výsledky analýzy následně propojíme s výzkumnými otázkami, na které se pokusíme odpovědět.

První z výzkumných otázek, na kterou budeme odpovídat, je: Jaké jsou hlavní motivy, které drží vězeňské kaplany v jejich povolání?

Rozhovory a následnou analýzou bylo zjištěno, že hlavním motivem k této práci pro vězeňské kaplany je skutečnost, že je tato práce baví. A to i díky tomu, že v této práci mohou být kreativní a utvářet si ji dle svých potřeb a potřeb klienta. Zajímají je ale také životní příběhy odsouzených a rádi se na jejich dalším osudu a změně nastavení podílejí.

Víra samotná je také jedním z hlavních motivů vězeňských kaplanů pro tuto práci, ale vnímáme ji spíše jako jakousi kostru nebo berličku, která drží všechny ostatní motivy pohromadě. Díky pevné konstrukci, kterou vězeňským kaplanům víra dává, se drží pravidel a znají směr, jakým se má jejich práce ubírat. V této souvislosti cítí pro práci Boží povolání a vnímají ji jako cestu, pro kterou je Bůh obdaroval.

Dalším z hlavních motivů je zájem o odsouzené. Vězeňští kaplani se vyznačují láskou k lidem a k práci s lidmi, kterou sami označují jako stěžejní pro tuto práci. Práce s lidmi je těší, naplňuje a vidí ji jako smysluplnou.

A právě smysluplnost je poslední z motivů, které si zde uvedeme. Velkou motivaci vězeňským kaplanům dávají příběhy odsouzených, kterým se jejich přičiněním změnil život, životní nasměrování, žebříček hodnot nebo jejich smýšlení. Ať již tak, že si po práci s kaplanem uvědomili důvod svého trestu a přijali vinu, rozhodli se omluvit se obětem svého trestného činu nebo tak, že se po propuštění nestali recidivisty a ve společnosti se naučili fungovat podle pravidel. Díky těmto situacím nevnímají svou práci jako zbytečnou, ale vidí v ní smysl, což je motivuje.

Druhá výzkumná otázka se ptá na to, co má podpůrný vliv na motivaci vězeňských kaplanů.

Z rozhovorů vyplývá, že podpůrný vliv na motivaci vězeňských kaplanů má hned několik aspektů. Jedním z nich je podpora vězeňského kaplana v rodině a v jeho okolí. Vězeňští kaplani, kteří mají rodinu, uvádějí, že bez její podpory by tuto práci nemohli dělat. Stejně tak zájem jejich okolí, to, že se přátelé nebo ostatní osoby z farnosti a sborů zeptají, jak se jim daří v práci, je pro ně podporou motivace. Dalším aspektem ovlivňujícím kaplanovu motivaci jsou vztahy se zaměstnanci věznice. Přátelské vztahy s personálem mohou být pro kaplana velmi podpůrné. Podpora a spolupráce s nimi dělá jejich práci efektivnější a pobyt ve věznici příjemnější. V některých případech mohou dobré vztahy a pozitivní reflexe ovlivnit kaplanovo setrvání v tomto povolání v obdobích krize.

Respondenti dále uvádějí, že podpůrný vliv na motivaci k jejich práci má také finanční ohodnocení. Nejedná se však o hlavní motiv k této práci.

Třetí výzkumnou otázkou, kterou se snažíme zodpovědět, je, jak ovlivňuje motivaci vězeňských kaplanů míra podpory z okolí. V této souvislosti bylo zjištěno, že zásadní vliv na motivaci vězeňského kaplana má podpora od nejbližších. Tedy manžela/manželky, rodiny nebo komunity v závislosti na tom, s kým vězeňský kaplan žije nebo s kým je v nejužším kontaktu. V tomto případě se s mírou podpory u blízkých zvyšuje také síla motivace k jejich povolání. Domníváme se, že v případě absence této podpory není práce vězeňského kaplana dlouhodobě možná.

Podpora od dalších osob, které s respondenty nejsou v tak úzkém kontaktu, je příjemná, povzbuzující a na motivaci má také pozitivní vliv, nicméně již není zásadní.

Poslední z výzkumných otázek zjišťuje, jaké aspekty mohou mít negativní nebo demotivační vliv na vězeňské kaplany. Jednoznačnou odpovědí je velký příval administrativy za poslední roky. Ta sama o sobě nepůsobí přímo demotivačně, přesto ji jako negativní a velmi zatěžující uvádějí všichni kaplani. Kromě administrativy bylo zjištěno mnoho dalších negativních aspektů. Zde si však uvedeme již jen ty, které považujeme v odpovědi na výzkumnou otázku jako nejrelevantnější.

Demotivační vliv na kaplana může mít tedy například stav postpenitenciární péče a ta skutečnost, že o všechny klienty nemusí být

kvalitně a odborně postaráno, což může vést k recidivě. Současně je demotivující i fakt, že ani pomoc po propuštění nemusí vždy automaticky znamenat fungování klienta ve společnosti, a nemusí tak jeho recidivě zabránit.

Negativní, ba přímo demotivační mohou být také nefunkční vztahy s personálem, které mohou následně vyústit v odchod z této služby nebo v syndrom vyhoření.

8. Diskuse

Samotné zahájení výzkumu provázelo překvapení z účasti velkého počtu kaplanů. Předpokládali jsme, že se výzkumu účastní maximálně čtyři nebo pět vězeňských kaplanů. Zájem a ochota z jejich strany nás mile překvapila, a získaná data tak bylo možné obohatit o další názory a informace.

Přesto si jsme vědomi našich limitů. Ač jsme se snažili obsáhnout pestrý vzorek vězeňských kaplanů, připouštíme, že každý člověk je jiný a nelze zjištěná data zobecnit na všechny vězeňské kaplany v České republice.

S ohledem na cíl práce jsme se snažili zjistit motivaci vězeňských kaplanů k jejich práci. Motivaci vězeňských kaplanů jsme se tedy podrobně věnovali i v teoretické části. V té jsme uváděli jako jeden z možných zdrojů motivace věznění křesťanů a duchovních v historii dávno, ale také poměrně blízké, tedy z období komunismu. Navzdory předpokladu z teoretické části se ukázalo, že motivace žádného z kaplanů, který se tohoto výzkumu účastnil, nepřamení z věznění křesťanů a duchovních. Domníváme se, že tyto okolnosti motivovali ke kaplanské službě v postkomunistické době. V současné době jsou již zapotřebí ale jiné motivy.

Dalším předpokladem, který se nepotvrdil, byl demotivační vliv pramenící z pocitu nebezpečí, nebo pocitu ohrožení. Všichni respondenti shodně uvedli, že pocit nebezpečí z odsouzených zcela jistě necítí. Otázku označili doslova za irelevantní s tím, že není možné pracovat ve věznicí, a přitom mít z odsouzených strach.

Ani pocit neuznání od okolí, který byl dalším předpokladem v teoretické části, se v žádném z rozhovorů nepotvrdil, spíše naopak. Většina kaplanů se domnívá, že uznání od okolí cítí a že se vnímání této profese ve společnosti od dob porevolučních velmi změnilo k lepšímu.

Vzhledem k vysoké psychické zátěži jsme u kaplanů předpokládali také pocity a stavy vyhoření. Ty se nám však podařilo potvrdit zcela okrajově. Jen minimum kaplanů uvádí, že se s tímto stavem setkalo u sebe nebo u nějakého jiného vězeňského kaplana. Naopak uvádí, že u duchovních pracovníků je to jev velmi ojedinělý. Domníváme se, že příčinou může být skutečnost, že jsme výzkum prováděli především s kaplany, kteří se tomuto povolání věnují řadu

let. Jejich motivace je již „lety prověřena“ a tím i pravděpodobnost vyhoření snížena.

Prizonizace, o které se také zmiňujeme v teoretické části, výzkumem prokázána nebyla. Vliv prostředí na kaplana však ano. U kaplanů se projevuje ztrátou původních představ o světě a společnosti, boj s vlastními životními hodnotami, nebo tím, že se jeden z kaplanů naučil romsky.

Předpokládanou motivaci pramenící z pocitů sebeaktualizace, kterou popisuje Maslow, se potvrdit podařilo. Naši respondenti ji však nepojmenovávají jako vlohy, ale jako obdarování a pocity povolání Bohem, které pociťují.

Stejně tak motivace pocházející z prosociálního jednání se potvrdila. V rozhovorech jsou respondenty zmiňované láska k lidem nebo zájem o lidi v nouzi. A to především proto, že se s tímto jednáním ztotožňují a cítí díky němu pocit zadostiučinění, který je k práci motivuje.

Motivem, který jsme naopak zcela nepředpokládali, a přitom byl kaplany označen jako ten nejsilnější a nejdůležitější, byla jednoduše skutečnost, že je tato práce baví. Respondenti opakovaně vyjadřovali radost, zápal a nadšení pro toto povolání, které je k jejich práci motivují ze všeho nejvíce.

Závěr

Tato práce byla napsána s cílem zjistit motivaci vězeňských kaplanů k jejich práci. Zjistit, jaké jsou jejich motivy a co má na jejich motivaci vliv.

V teoretické části jsme se tedy nejprve věnovali kapitole o vězeňství, která nám nabídla vhled do této problematiky. Popsali jsem si základní pojmy z vězeňství, funkce trestu a vliv na odsouzené. Popsali jsme si zaměstnance věznic, se kterými se vězeňský kaplan nejčastěji setkává a s nimiž spolupracuje.

Následovala kapitola o kaplanech, kde jsme objasnili historii duchovní služby ve věznicích, příslušnost vězeňských kaplanů ke křesťanským církvím, podmínky pro práci vězeňského kaplana, legislativu, roli a činnosti, kterým se vězeňský kaplan ve věznici věnuje, nebo jsme také charakterizovali typologii osob, které vězeňského kaplana nejčastěji vyhledávají.

Poslední kapitulu teoretické části jsme věnovali tématu motivace. Přesně jsme určili definici motivace a uvedli si předpokládaná negativa spojená s kaplanskou službou ve věznici. Dále jsme vymezili motivaci pramenící z Bible, z historie věznění křesťanů, sebeaktualizace nebo z prosociálního jednání.

V praktické části jsme si nejprve určili výzkumný problém, cíl práce a výzkumné otázky, na které jsme chtěli výzkumem zjistit odpověď. Jako výzkumnou metodu jsme zvolili kvalitativní výzkum a jako nejvhodnější techniku získávání dat jsme určili polostrukturovaný rozhovor.

Rozhovory byly uskutečněny celkem s osmi respondenty a dohromady čítaly 399,53 minut, které byly přepsány na 40 stran textu.

Tento text byl následně kódován, analyzován a v závěrečné fázi vyhodnocován dle předem stanovených výzkumných otázek.

Z výzkumu vyplynulo, že hlavními motivy, které vězeňské kaplany drží v jejich povolání, je prostý fakt, že je tato práce baví a dělá jim radost. Dalším motivem, který byl stanoven, je také křesťanská víra, láska k lidem a vidina smysluplnosti této práce.

Podpurný vliv na motivaci vězeňských kaplanů byl zjištěn v podpoře od rodiny, blízkých, přátel nebo komunity, ve které žijí. Podpurný vliv na motivaci

mají dále dobré vztahy na pracovišti a finanční ohodnocení vězeňských kaplanů.

Následně jsme se věnovali také otázce vlivu míry podpory z okolí. V té bylo zjištěno, že zásadní je podpora od manžela/manželky, rodiny nebo komunity v souvislosti s tím, s kým je vězeňský kaplan v nejbližším kontaktu. Podpora od vzdálenějších osob je podporující, nikoli však zásadní.

Závěrečnou výzkumnou otázkou byly zkoumány možné negativní vlivy na vězeňské kaplany. Těch byla zjištěna velká řada. Například zvýšené množství administrativy, recidiva, ne vždy fungující postpenitenciární péče a případné nefunkční vztahy na pracovišti.

V návaznosti na zjištěná data bychom rádi uvedli tři závěrečná doporučení.

Jak je zřejmé, vězeňští kaplani jsou osobnostně nastaveni jako velmi aktivní osoby se spoustou zájmů, činností a mnohdy i dalších prací. Kreativita je přitom jeden ze stěžejních aspektů, který je právě na této práci tolik baví. To, že si formu práce s klientem může každý z kaplanů určovat sám, je to, co podporuje jejich nadšení. Proto nevidíme jako vhodné a pro motivaci k práci žádoucí sjednocení a ohraničení práce vězeňského kaplana, které by v budoucnu mohlo nastat.

Druhé doporučení se týká motivace. Tu by šlo ještě více podpořit pomocí kazuistik o odsouzených nebo propuštěných vězňích. Skutečnost, že by se kaplani mohli po nějakém čase dozvědět, jak se jejich klientům, kterým věnovali svůj čas, dařilo a daří, kdo s nimi po propuštění nebo přemístění pracoval, vnímáme jako motivující.

Jako poslední doporučení si dovolíme uvést potřebu supervize. Domníváme se, že většině kaplanů, se kterými byly rozhovory vedeny, by sdílení s jejich kolegy mohlo výrazně pomoci v prevenci proti syndromu vyhoření nebo demotivaci.

Jak již víme, cílem práce bylo zjistit, jaká je motivace vězeňských kaplanů k jejich práci, a my věříme, že se nám ho podařilo úspěšně splnit.

... kdybyste mohli prochodit křížem krážem celé nebe, zjistili byste jednu zajímavou věc. Není tam ani jeden hřích, protože do nebe nic nečistého nevejde. Jsou tam však lidé, kteří spáchali všechny tyto hříchy, ale před smrtí jich v pokoře litovali. Jsou tam vrahové a zloději, kteří litovali svých hříchů. Jsou tam prostitutky, které nežily dobře, ale litovaly toho.¹³⁰

130 KUFFA, Marián. *Kazatel život aneb v nebi najdeš prostitutky, vrahy i zloděje*. Brno: Cesta, 2015. ISBN 978-80_7295-202-1. Str. 47.

Seznam použité literatury

Monografie

- ABDALLAH, Taisir. Prevalence and predictors of burnout among Palestinian social workers. *International Social Work*, 2009, 52.2: 223-233.
- AMBROS, Pavel. *Základní služby církve v české sekulární společnosti: kērygma/martyria, leitourgia, diakonia*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2013. Studijní texty (Centrum Aletti). ISBN 978-80-7412-141-8.
- BELÁŇOVÁ, Andrea. Být kaplanem v Česku: Zdroje nejistoty a nacházení opory. *Český lid*, 2018, 105.1: 25-44.
- BERGER, Peter. DAVIE, Grace. FOKAS, Effie. *Religious America, Secular Europe?: A Theme and Variations*. Routledge London and New Yourk 2016. ISBN 13: 978-0-7546-6011-8.
- Bible: překlad 21. století*. 10. opravené vydání. Praha: Biblion, 2022. ISBN 978-80-87282-82-3.
- BOEHNKE, Klaus, et al. Developmental pattern of prosocial motivation: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1989.
- BROOKS, Ian. *Firemní kultura: jedinci, skupiny, organizace a jejich chování*. Vilém Jungmann. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-763-9.
- Česká vězeňská služba (JUDr. Zdeněk Karabec), Ekumenická rada církví v České republice (ThMgr. Pavel Smetana), Římskokatolická církev (PhDr. Miloslav Vlček). *Dohoda o duchovní službě ve věznicích*. Praha 1994.
- České vězeňství. Časopis pro vězeňství a kriminální prevenci*. Praha: D. Pfann, 2019,2. ISSN 1213-9297.
- DAMORE, Deborah R.; O'CONNOR, John A.; HAMMONS, Debby. Eternal work place change: Chaplains' response. *Work*, 2004, 23.1: 19-22.
- FINKELDE, Dominik, KLEIN, Rebekka. *In Need of a Master. Politics, Theology, and Radical Democracy*. Berlin: 2021. ISBN 978-3-11-069905-0.
- GERHART, Barry; FANG, Meiyu. Pay, intrinsic motivation, extrinsic motivation, performance, and creativity in the workplace: Revisiting long-held beliefs. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, 2015, 2.1: 489-521.
- GRAUBNER, Jan. *Burcování: výběr komentářů, poznámek a článků vysílaných v Radiu Proglas či otištěných v novinách, časopisech a sbornících*

- v letech 2000–2008. Olomouc: Vydalo Arcibiskupství olomoucké v nakl. Matice cyrilometodějská, 2008. ISBN 978-80-7266-295-1.
- GROS, Jeffrey; MCMANUS, Eamon; RIGGS, Ann. *Introduction to ecumenism*. Paulist Press, 1998.
- HÁLA, Jaroslav. Úvod do teorie a praxe vězeňství. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2005. ISBN-80-86708-05-5.
- HALÍK, Jiří. Vedení a řízení lidských zdrojů. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-2475-1.
- HALÍK, Tomáš. *Odpoledne křesťanství: odvaha k proměně*. Praha: NLN, 2021. ISBN 978-80-7422-824-7.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6. Str. 30.
- JANDOUREK, Jan. *Vzestup a pád moderního ateismu*. Grada: 2010. ISBN 978-80-247-2981-7.
- KOHL, Jiří. *Věřící a nevěřící. Getsemany: křesťanský měsíčník*. Černošice: Síť, 2010/12-222. ISSN 1210-485X.
- KŘIŠŤAN, Alois. *Počátky pastorální teologie v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-605-8.
- KUFFA, Marián. *Kazatel život aneb v nebi najdeš prostitutky, vrahy i zloděje*. Brno: Cesta, 2015. ISBN 978-80_7295-202-1.
- KÝR, A., Typologie historických vězeňských zařízení. *Historická penologie*. 2005, roč. 3, č. 1, s. 1–7.
- MALÝ, Václav. *Václav Malý: rozhovory, úvahy, komentáře (1995–2005)*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-034-8.
- MAROON, Istifan. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201809.
- MARTÍNEK, Michael. *Duchovní služba ve věznicích*. Praha: Česká biblická společnost, 2022. ISBN 978-80-7545-122-4.
- MARTÍNEK, Michael. *K čemu jsou křesťanské církve?*. Brno: Cesta, 2012. ISBN 978-80-7295-145-1.
- MARTÍNEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7.
- MAŘÁDEK, V. *Výkladový slovník penologie*. Ostravská univerzita v Ostravě. Ostrava 2003. ISBN 80-7042-256-4.

- MASLOW, Abraham Harold. *Motivace a osobnost*. Přeložila Pavla LE ROCH. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1728-2.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-830-6.
- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8.
- PABIAN, Petr. ŠIMŠA, Jan. Český ateismus: příčiny, klady, zápory. Sborník příspěvků z kurzu pro kazatele ČCE, pořádaného Spolkem evangelických kazatelů v Praze 24.–28. ledna 2005. Knižní SPEKu, sv. 11: 2006. ISBN 80-86211-46-0.
- PIVOŇKA, Bohdan. *Duchovní služba v postkomunistickém vězení aneb Ohlédnutí za dvacetiletím vězeňské duchovenské péče*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018. ISBN: 978-80-88084-16-7.
- PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení lidí, týmů a firem: praktický atlas managementu*. 3. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. 204 s. Manažer (Grada). ISBN 978-80-247-2448-5.
- SCHUCHTOVÁ, Elisabeth. *Moje zkušenosti s vězni a propuštěnými trestanci*. Praha: 1933.
- SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. II. díl. Teorie a praxe zacházení s vězňnými osobami. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3. Str. 18–19.
- SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287-6. Str. 11–13.
- Srov. TRETERA, J. R. *Vězeňské kaplanství jako služba církve veřejnosti. Teoretický úvod*. In: BENÁK, J. (ed.) *Církev a stát*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. Spisy Právnické fakulty MU, Řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 638
- SUNDT, Jody L.; CULLEN, Francis T. The role of the contemporary prison chaplain. *The Prison Journal*, 1998, 78.3: 271-298
- ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Praha: SPN, 1992. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-26123-X.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5.

TRUSINA, Tomáš, Gertrudeke van der MAAS a Štěpán BRODSKÝ, ed. *Homo homini pastor: témata a kontexty současné pastýřské služby*. Benešov: EMAN, 2003. Rozpravy (EMAN). ISBN 80-86211-28-2.

UHLÍK, Jan. *Historie věznění a vězeňství v Čechách: osudy významných vězněných osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Ve Stráži pod Ralskem: Institut vzdělávání Vězeňské služby v ČR, 2006. ISBN 80-239-9417-4.

WUTHNOW, ROBERT. *After heaven: Spirituality in America Since the 1950s*. University of California Press. Berkley Los Angeles London: 1998. ANSI Z39.48-1984.

Internetové zdroje

Duchovní služba. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/duchovni-sluzba-1>.

HALÍK, Tomáš. *Víra nevěřících*. [online] Dostupné z: <https://youtube.com/vira+nevěřících>.

Historie Vězeňské služby České republiky. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>.

Homiletika – Evangelický teologický seminář. Vyšší odborná škola teologická a sociální. [online] Dostupné z: <https://stspraha.cz/cs/předmět/742-homiletika>.

Legislativa Vězeňské služby České republiky. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/legislativa>.

Listina základních práv a svobod. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [online] Dostupné z: <https://psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Organizační jednotky. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>.

Organizační schéma. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/organizacni-schema>.

Probační a mediační služba. [online] Dostupné z: www.mediace.cz.

Stanovy. Vězeňská duchovní péče. [online] Dostupné z: <https://www.vdpcr.eu/uvod>.

Statistické ročenky Vězeňské služby 2022. [online] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Zákony. [online] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>.

Přílohy

Příloha č. 1 Informovaný souhlas

Informovaný souhlas pro rozhovor

Vypracovala: Bc. Barbora Železník

Vážená paní, vážený pane,

studuji na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v současné době provádím výzkum do praktické části diplomové práce s názvem:

Motivace vězeňských kaplanů k jejich práci

Hlavním cílem výzkumu je:

Zjistit motivaci vězeňských kaplanů k jejich práci. Co je v jejich povolání drží a přes veškerá úskalí motivuje nadále v tomto povolání setrvat.

Pro potřeby zjištění odpovědí na výzkumné otázky do diplomové práce Vás tímto žádám o rozhovor. Domnívám se, že Váš pohled na problematiku motivace vězeňských kaplanů a Vaše praxe v tomto oboru mohou napomoci k nalezení východisek cíle výzkumu. Dále mohou být přínosné pro ostatní kaplany, studenty teologických fakult a další osoby, které se této problematice věnují.

Před zahájením samotného rozhovoru Vám ochotně zodpovím jakékoli otázky týkající se výzkumu.

Předpokládaná délka rozhovoru: 1 hodina

Rozhovor a jeho výsledky budou využity výlučně pro studijní účely, konkrétně pro vypracování diplomové práce, která bude následně uveřejněna v písemné formě.

Rozhovor bude nahráván pouze kvůli možnosti předpisu do písemné formy. Zvuková nahrávka nebude uveřejněna.

Je možné se předem domluvit na uveřejnění, nebo naopak neuveřejnění Vašeho jména u rozhovoru v diplomové práci. V případě, že nebudete chtít uveřejnit své jméno, ujišťuji Vás, že bude rozhovor zpracován anonymně pod uděleným číslem. V případě, že si uveřejnění svého jména zpětně rozmyslíte, je nutné sdělit to před písemným vydáním diplomové práce.

Jestliže byste i přes tyto skutečnosti nechtěl/a na některé otázky odpovědět, nemusíte. Stejně tak máte právo rozhovor ukončit nebo přerušit bez udání důvodu.

Aby mohlo být s informacemi z rozhovoru odborně pracováno a samotný výzkum splnil svůj účel, prosím o udělení Vašeho dobrovolného souhlasu s jeho zpracováním.

Děkuji.

Stvrzuji svým podpisem, že jsem byl/a ústně informován/a o cílech výzkumu. Také jsem měl/a možnost ptát se na všechno, co mě v souvislosti s připravovaným rozhovorem zajímalo.

Souhlasím s uveřejněním svého jména u rozhovoru. Ano – Ne

V dne
dne

V

.....
.....

Bc. Barbora Železník

Respondent č. x

Příloha č. 2 Otázky k rozhovorům

- Demografické: Kolik je Vám let?
Jaké je Vaše vzdělání?
Máte podporu v rodině, farnosti, řeholní komunitě?
Jakou církev zastupujete?
- Práce: Na jaký úvazek pracujete jako vězeňský kaplan? (Pokud na zkrácený, na kolik třetin?)
Máte nějaké další zaměstnání?
- Kaplanství: Jak dlouho pracujete jako vězeňský kaplan?
Proč jste si vybral právě toto povolání?
Pokud jste s touto prací v minulosti skončil, proč?
Pokud jste se k této práci v minulosti opět vrátil, proč?
- Motivace: Co si představíte, když se řekne motivace?
Co Vás baví/nebaví na tomto povolání?
Kdo a jak Vás v této práci podporuje?
Jak Vás podporuje Vaše církevní společenství?
Jakou roli hraje finanční ohodnocení v motivaci k Vaší práci?
Jakou roli hraje pocit uznání (od vedení, kolegů apod.) v motivaci k Vaší práci?
Jakou roli hraje pocit nebezpečí, pokud ho vnímáte?
Má vliv na Vaši motivaci skutečnost, že je odsouzený věřící/nevěřící?
Znáte někoho ze svých kolegů, kdo ze své práce tzv. vyhořel? (Prodělal syndrom vyhoření?) Odešel z demotivace?
Pomohlo by Vám, kdyby fungovala pro odsouzené následná péče?
- Závěr: Co byste býval potřeboval vědět, než jste tuto práci šel dělat?
Jak svou práci a sebe hodnotíte?